

Engels in het basisonderwijs

(Meer dan de) kennisbasis
vakdidactiek

OKAY

GREAT

PLAY

Noordhoff

**Marianne Bodde-Alderlieste
& Lauren van Mulligen**

3^e druk

Engels in het basisonderwijs

(Meer dan de) kennisbasis vakdidactiek

Marianne Bodde-Alderlieste
Lauren van Mulligen

Derde druk

Noordhoff

Ontwerp omslag: G2K Creative Agency (Groningen, Amsterdam)

Omslagillustratie: iStockphoto

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13,
9700 VB Groningen of via het contactformulier op www.mijnnoordhoff.nl.

De informatie in deze uitgave is uitsluitend bedoeld als algemene informatie. Aan deze informatie kunt u geen rechten of aansprakelijkheid van de auteur(s), redactie of uitgever ontleen.

0 / 22

© 2022 Noordhoff Uitgevers bv, Groningen/Utrecht, Nederland.

Deze uitgave is beschermd op grond van het auteursrecht. Wanneer u (her)gebruik wilt maken van de informatie in deze uitgave, dient u vooraf schriftelijke toestemming te verkrijgen van Noordhoff Uitgevers bv.

This publication is protected by copyright. Prior written permission of Noordhoff Uitgevers bv is required to (re)use the information in this publication.

ISBN(ebook) 978-90-01-29930-9

ISBN 978-90-01-29929-3

NUR 846

Ten geleide

Engels is niet meer weg te denken uit ons onderwijs. Kinderen worden al voordat ze naar school gaan met Engels geconfronteerd. Ze horen Engels om zich heen, zingen Engelstalige liedjes, kijken naar filmpjes waarin Engels gesproken wordt, spelen onlinespelletjes waarin Engels de voertaal is en familiariseren zich zo ongemerkt met klanken en woorden die het Engels eigen zijn. Dat jonge kinderen zo vanzelfsprekend met Engels in aanraking komen, komt de verwerving van deze wereldtaal in het basisonderwijs ten goede.

Zowel de belangstelling die het Engels bij kinderen geniet als het maatschappelijk belang van het Engels heeft gemaakt dat basisscholen op zoek zijn gegaan naar manieren om kinderen op een natuurlijke manier, dat wil zeggen een manier die zo veel mogelijk aansluit bij de ervaringen van het kind op dat moment, de taal te leren. Werd Engels in het basisonderwijs (Eibo) na de invoering ervan in 1986 aanvankelijk uitsluitend in groep 7 en 8 onderwezen, nu zijn er scholen die hun leerlingen vanaf groep 1 Engels aanbieden als vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto). Naast deze zogeheten vvto-scholen, waarbij het leren van Engels op een natuurlijke manier vooropstaat, is er sprake van versterkt Engels of versterkt Eibo, als basisscholen Engels aanbieden vanaf groep 5 of 6. Een laatste variant vormen de scholen met tweetalig primair onderwijs (tpo). Het gaat hier om circa twintig scholen die hun leerlingen 30 tot 50% van de lestijd in het Engels onderwijzen.

Als Vereniging van Leraren in (zestien verschillende) Levende Talen juichen we deze ontwikkelingen toe. We volgen ze op de voet en denken samen na over de uitdagingen waar we voor worden gesteld. Wat betekent alle aandacht voor Engels voor de ontwikkeling van het Nederlands en al die andere talen die in ons land en ver daarbuiten gesproken worden? Hoe gaan we om met de talen van onze buurlanden en alle talen en taalvariëteiten die kinderen thuis verwerven en mee naar school brengen? Hoe kijken we naar de veranderende kenmerken van het Engels dat als 'lingua franca' wordt gebruikt in communicatieve situaties waarin geen moedertaalsprekers van het Engels aanwezig zijn? Wat betekenen die ontwikkelingen voor de doelen en eisen die we in het onderwijs stellen aan uitspraak, woordenschat en structuur van het Engels? En over welke culturen hebben we het, als we in die situaties spreken over 'interculturele competenties'?

Om het gesprek over dit soort vragen 'met vrucht' te kunnen voeren, hebben we deskundige, zelfverzekerde en professionele docenten nodig. Nieuwsgierige docenten met een stevige kennisbasis van hun vak, een onderzoekende houding en het verlangen om daarover met collega's in gesprek

te gaan. Ook om die reden is onze beroepsvereniging blij met het verschijnen van de derde druk van *Engels in het basisonderwijs*. Dit boek biedt niet alléén een kennisbasis vakdidactiek voor Engels in het basisonderwijs. Het is ook een bron van inspiratie voor iedere student en elke docent in het primair onderwijs die zich wil verdiepen in taal, taalonderwijs en meertaligheid in het funderend onderwijs.

Anne Kerkhoff,
Voorzitter Levende Talen

LEVENDE Talen

Woord vooraf

Engels in het basisonderwijs (Eibo) is een vakgebied dat toeneemt in relevantie: steeds meer scholen starten met Engels in groep 1 en ook het aantal peuters dat Engels leert, neemt toe. Dat betekent dat toekomstige leerkrachten zeer goed moeten worden voorbereid op hun taak om Engels te geven, vanaf groep 1 tot en met groep 8. Ook moeten zij een stevige basis kunnen bieden voor het kernvak Engels in het voortgezet onderwijs.

We hebben met dit boek een standaardwerk beoogd dat op geen enkele pabo mag ontbreken. We schreven het boek ook voor leerkrachten basisonderwijs en coördinatoren vvto die zich willen verdiepen in de didactiek voor het reguliere Eibo in de bovenbouw, in vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto), of in primary CLIL en die actuele informatie zoeken.

De officiële Kennisbasis Engels pabo vormt de basis van het boek, maar het bevat veel meer informatie. Samen met de uitgebreide website vormt het boek een uniek totaalpakket voor (toekomstige) leerkrachten, met actuele ontwikkelingen, documenten, artikelen, websites, tips en lesideeën op het vakgebied van primair Engels. Ook staan er op de website samenvattingen in het Nederlands en Engels en circa 35 toetsvragen met uitwerkingen per hoofdstuk. Toegang tot deze website is mogelijk via een unieke code voor in het boek.

Met dit totaalpakket kunnen pabodocenten een gefundeerd en actueel programma Engels op de pabo opzetten om studenten gedurende vier jaar goed voor te bereiden op het geven van Engels in alle groepen. Het kan in alle studiejaren worden gebruikt, bijvoorbeeld de hoofdstukken 1 tot en met 4 voor de kennismaking met het vak en het vierfasenmodel, hoofdstuk 5 en 6 voor verdieping in vvto en primary CLIL en de hoofdstukken 7 tot en met 9 in het profieldeel voor het maken van leerlijnen en toetsen. In hoofdstuk 10 ten slotte komt alles samen. We gaan in dit hoofdstuk in op differentiatie en het samenstellen van een flexibel programma. Ook na het afstuderen kunnen leerkrachten het boek als naslagwerk blijven gebruiken, bijvoorbeeld voor lesideeën en voor de Kieswijzer om een nieuw lespakket te kiezen.

Bij de revisie van het boek werden we belemmerd door het feit dat er veel ontwikkelingen in gang zijn gezet waar nog geen beslissing over is genomen door het ministerie of de politiek. We bedoelen de kerndoelen (po en vo), implementatie van adviezen als curriculum.nu, enzovoort. De website biedt uitkomst: toekomstige documenten en ontwikkelingen kunnen we daar te zijner tijd plaatsen. Dat er veel te gebeuren staat voor primair Engels, ervaren we als positief.

We hopen dat deze nieuwe editie weer een stevige bijdrage levert aan de kwaliteit van het vak Engels op de pabo en in het basisonderwijs.

Dit totaalpakket is tot stand gekomen door de feedback van vele collega's. We willen graag met name de collega's van Vedocep/Levende Talen (het landelijke netwerk van docenten Engels aan de pabo) bedanken. Speciale dank gaat ook weer uit naar onze partners en gezinnen voor al hun geduld en ondersteuning in de afgelopen tijd.

Marianne Bodde-Alderlieste & Lauren van Mulligen
Utrecht, mei 2022

Inhoudsopgave

Studiewijzer 10

1 Introductie Engels in het basisonderwijs 13

- 1.1 Rol van 'Europa' in het talenonderwijs 14
- 1.2 Stand van zaken van Engels in het basisonderwijs 21
- 1.3 Inleiding op de communicatieve aanpak 27
- 1.4 Buitenschoolse voorkennis 29
- 1.5 What's new? 31
- 1.6 Vragen over vroeg vreemdetalenonderwijs 38
- 1.7 Introductie van Primary CLIL 45

2 Taalverwerving 51

- 2.1 Uitleg van begrippen 52
- 2.2 Verwerven van de moedertaal 55
- 2.3 Taalleervermogen en taalproblemen 59
- 2.4 Meertaligheid 64
- 2.5 Leren van een tweede of vreemde taal 68
- 2.6 Schijf van vijf voor het vreemdetalenonderwijs 74

3 Het vierfasenmodel 85

- 3.1 Doel en werkwijze van het vierfasenmodel 86
- 3.2 Fase 1: introductiefase 89
- 3.3 Fase 2: inputfase 98
- 3.4 Communicatieve methode 105
- 3.5 Fase 3: oefenfase 108
- 3.6 Fase 4: transferfase 117

4 Meer taaldidactiek 127

- 4.1 Invloeden op taaldidactiek 128
- 4.2 Verschillende opvattingen over vreemdetaaldidactiek 129
- 4.3 Overzicht taaldidactieken 145
- 4.4 De beste taaldidactiek 145

5 **Vroeg vreemdetalenonderwijs** 151

- 5.1 Didactiek voor vroeg vreemdetalenonderwijs 152
- 5.2 Componenten en fasen 153
- 5.3 Pedagogische en didactische basisvoorwaarden 163
- 5.4 Rol van de leraar 166
- 5.5 Leerlijn 169
- 5.6 Activerende speelse werkvormen 175
- 5.7 Kiezen van lesmateriaal 184

6 **Primary CLIL** 191

- 6.1 Didactiek van primary CLIL 192
- 6.2 Communication 195
- 6.3 Voorbereiden van een lessenserie 202
- 6.4 Lesplanning 212
- 6.5 Voorbeeld van CLIL-lessen natuuronderwijs 214
- 6.6 CLIL-len in alle jaargroepen 219
- 6.7 Onderzoek naar primary CLIL 222

7 **Doelstellingen** 227

- 7.1 Ontwikkeling van het Europees Referentiekader 228
- 7.2 Kerndoelen voor Engels in het basisonderwijs 240
- 7.3 Werken met de kerndoelen in de praktijk 243
- 7.4 Eibo-thema's 244
- 7.5 Engels in samenhang met andere vakken 246
- 7.6 Einddoelen voor Eibo 250

8 **Doorlopende leerlijnen** 253

- 8.1 Scenario's voor Engels 254
- 8.2 Doorlopende leerlijnen 264
- 8.3 Doorlopende leerlijn naar het voortgezet onderwijs 269
- 8.4 Individuele leerlijn 274
- 8.5 Taalbeleid versus talenbeleid op de school 278

9 **Toetsing, evaluatie en reflectie** 285

- 9.1 Doelen en vormen van toetsen 286
- 9.2 Summatieve toetsen 290
- 9.3 Leestoetsen 296
- 9.4 Formatieve toetsen 298
- 9.5 Eindtoetsen 301
- 9.6 Toetsing en evaluatie in het vroeg vreemdetalenonderwijs 308

10 Flexibel Engels 315

- 10.1 Voorkennis van leerlingen 316
- 10.2 Differentiëren op niveau 317
- 10.3 Taalspellen 329
- 10.4 Liedjes, rijmpjes, tongue twisters en chants 337
- 10.5 Engelse boeken 342
- 10.6 Handpoppen 350
- 10.7 Digitale middelen 352
- 10.8 Websites met lesmateriaal 356

Literatuur 360

Illustratieverantwoording 367

Register 369

Over de auteurs 375

Studiewijzer

Dit boek belicht veel aspecten van Engels in het basisonderwijs. In sommige hoofdstukken vind je algemene informatie, terwijl in andere hoofdstukken specifieke vakdidactiek centraal staat of onderwerpen gerelateerd aan de vakdidactiek. Het boek biedt daarmee een compleet overzicht.

De hoofdstukken hebben niet allemaal dezelfde omvang en hetzelfde karakter. Wel is er een grote samenhang tussen de verschillende onderwerpen. De opbouw van het boek biedt de mogelijkheid om combinaties of onderdelen van hoofdstukken te bestuderen onder andere door de lijst met verwijzingen naar kernwoorden.

Het boek kan in alle fasen van de opleiding ingezet worden: je kunt het hele boek bestuderen, maar je kunt ook een verdeling maken in onderwerpen per opleidingsfase.

In de hoofdstukken vind je veel praktische tips en toepassingsmogelijkheden voor de praktijk. Daarnaast zorgen de vele afbeeldingen en voorbeelden uit basisschoolmateriaal voor verbinding met de onderwijspraktijk. Met een stelling aan het begin van ieder hoofdstuk word je uitgenodigd om vooraf na te denken over het betreffende onderwerp. Ieder hoofdstuk eindigt met een terugblik op de stelling.

Hoofdstuk 1 (algemeen)

In hoofdstuk 1 vind je vooral informatie over de actuele stand van zaken van Engels in het basisonderwijs (Eibo) in Nederland en Europa. Daarnaast worden twee andere ontwikkelingen in het basisonderwijs geïntroduceerd: vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto) en Content and Language Integrated Learning voor het basisonderwijs (primary CLIL).

Hoofdstuk 2-4 (vakdidactiek)

Het eerste deel van hoofdstuk 2 gaat over moedertaalverwerving, meertaligheid en de componenten die belangrijk zijn voor taalverwerving. Deze informatie vormt de basis voor de vakdidactiek die in het tweede deel van hoofdstuk 2 en in de hoofdstukken 3 en 4 centraal staat. In deze hoofdstukken wordt de vakdidactiek (theorie) verbonden met de praktijk door voorbeelden, suggesties en tips voor de toepassing van Engels in de les. In feite vormen deze hoofdstukken het basisprogramma.

Hoofdstuk 5 en 6 (vakdidactiek vvto en primary CLIL)

In deze twee hoofdstukken komen theorie en praktijkvoorbeelden van vvto en primary CLIL uitgebreid aan de orde. Ze vormen daarmee een onmisbaar kernprogramma voor toekomstige en huidige leerkrachten en voor toekomstige specialisten vvto en coördinatoren vvto.

Hoofdstuk 7-9 (curriculum Engels op de basisschool)

In hoofdstuk 7 tot en met 9 staan doelstellingen, leerlijnen en toetsing centraal, vanuit de vakdidactiek. Zo vind je in hoofdstuk 7 informatie over de (kern)doelen voor Engels en de Eibo-thema's en komt het Europees Referentiekader (ERK) uitgebreid aan de orde.

In hoofdstuk 8 worden eerst de mogelijke scenario's voor Engels in de school besproken, van regulier Engels tot tweetalig basisonderwijs. Vanuit deze scenario's komen de leerlijnen voor Engels aan bod: in de school, naar het voortgezet onderwijs en voor de individuele leerling. Ook bespreken we talenbeleid op school.

In hoofdstuk 9 staan toetsing en evaluatie centraal en worden toetsvormen, toetssoorten en toetsmomenten gekoppeld aan praktijkvoorbeelden.

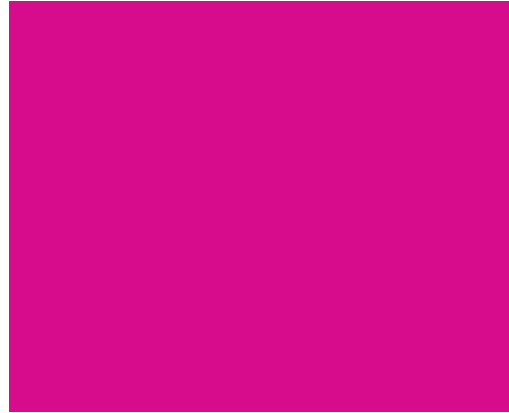
Hoofdstuk 10 (differentiatie)

In het laatste hoofdstuk vind je informatie met veel praktijkvoorbeelden over hoe je een flexibel en gedifferentieerd programma Engels kunt samenstellen dat is afgestemd op individuele leerlingniveaus en interesses van de leerlingen.

Op engelsinhetbasisonderwijs.noordhoff.nl vind je per hoofdstuk actuele en aanvullende informatie, bronnen en uitgewerkte praktijkvoorbeelden. Ook vind je er samenvattingen van ieder hoofdstuk (in het Engels en in het Nederlands) en toetsvragen die je kunt gebruiken bij het bestuderen van de hoofdstukken. Je komt op de website door de unieke code voor in je boek te gebruiken.

Wij wensen je veel plezier bij het bestuderen van dit boek en het uitproberen van de voorbeelden en tips in de praktijk!

1

Introductie Engels in het basisonderwijs

- 1.1 Rol van 'Europa' in het talenonderwijs
- 1.2 Stand van zaken van Engels in het basisonderwijs
- 1.3 Inleiding op de communicatieve aanpak
- 1.4 Buitenschoolse voorkennis
- 1.5 What's new?
- 1.6 Vragen over vroeg vreemdetalenonderwijs
- 1.7 Introductie van Primary CLIL

In dit hoofdstuk vind je een breed overzicht van het onderwijs in het Engels en de rol van het Engels. We bespreken de gevolgen van de Europese afspraken voor het (basis)onderwijs in de Europese landen en specifiek in Nederland. We gaan verder in op de stand van zaken voor Engels in het basisonderwijs en de voorkennis die leerlingen buiten school opdoen. Je maakt ook kort kennis met de communicatieve aanpak en recente ontwikkelingen. We introduceren vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto) en primary CLIL: *Content and Language Integrated Learning* voor de basisschool. In de hoofdstukken over vroeg vreemdetalenonderwijs en primary CLIL gaan we dieper in op deze twee onderwerpen.

Stelling:

Engels is een kernvak in het voortgezet onderwijs, maar voor leerlingen in het basisonderwijs is het vak nog niet belangrijk.

1.1 Rol van 'Europa' in het talenonderwijs

Europese talen

Nederland is lid van de Europese Unie (EU). De EU heeft circa 450 miljoen inwoners, 27 lidstaten en kent 24 officiële talen met drie verschillende alfabetten. De officiële Europese talen zijn: Bulgaars, Deens, Duits, Engels, Ests, Fins, Frans, Grieks, Hongaars, Iers, Italiaans, Kroatisch, Lets, Litouws, Maltees, Nederlands, Pools, Portugees, Roemeens, Sloveens, Slovaaks, Spaans, Tsjechisch en Zweeds (Europese Unie, 2022). Deze talen zijn ook officieel de werktalen van de EU. Daarnaast zijn er 60 regionale of minderheidstalen, waarvan de EU er een aantal erkent, zoals het Baskisch, Catalaans, Galicisch en Welsh. In één land kunnen meerdere talen worden gesproken. Met de regionale talen erbij zijn er 225 Europese talen. Met een samenhangend talenbeleid wil de EU het leren van meerdere talen bevorderen met als doel culturele diversiteit, tolerantie en Europees burgerschap. Het EU-beleid houdt helaas geen wettelijke verplichtingen in: ieder land kan de Europese afspraken op een eigen manier invullen. In de volgende paragrafen onderzoeken we wat het Europese talenbeleid inhoudt en welke gevolgen dat heeft voor Nederland en andere Europese landen.

1.1.1 Europees talenbeleid

In de vorige eeuw was het belangrijkste doel van het Europees talenbeleid dat alle kinderen in Europa vanaf hun tiende jaar ten minste één vreemde taal zouden leren. De Europese Raad van ministers van Onderwijs heeft dit beleid in 2000 in Lissabon en in 2002 in Barcelona aangescherpt met als doel het talenonderwijs aan kinderen jonger dan 10 jaar te stimuleren. De Europese Raad (ER) hoopt daarmee te bereiken dat alle Europese burgers op den duur naast hun moedertaal (M) ten minste twee vreemde talen beheersen: M+2.

Europees talenbeleid

M+2

Gemeenschapstaal

Lingua franca

Een van de twee vreemde talen is een gemeenschapstaal of lingua franca: een taal die door grote groepen mensen met verschillende moedertalen als gemeenschappelijke taal gebruikt kan worden. De Europese Raad schrijft niet voor welke taal de gemeenschapstaal moet zijn en ook niet hoe en wat de leerlingen moeten leren. Toch kiezen de meeste landen voor dezelfde eerste vreemde taal, namelijk Engels: bijna de helft van de EU-burgers spreekt Engels als tweede taal, terwijl het sinds de Brexit de moedertaal is van slechts 1% van de EU-inwoners. We spreken over een wereldtaal als een taal in grote delen van de wereld als eerste taal wordt gesproken. De meest gebruikte wereldtaal is het Mandarijn Chinees, daarna het Spaans. Engels staat op de derde plaats.

In figuur 1.1 zie je welke vreemde talen in het Europese primair onderwijs worden geleerd. Nederland scoort onder het gemiddelde, omdat de meeste leerlingen pas na hun tiende jaar met Engels beginnen (in groep 7). (Herder & De Bot, 2005).

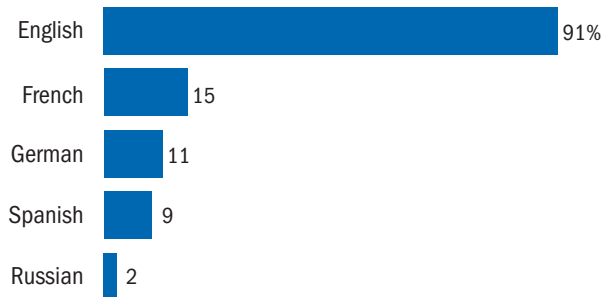
Meer dan een streven is M+2 nog niet. Volgens cijfers van Eurostat uit 2012 kent ongeveer 28% van de Europeanen naast de moedertaal nog twee andere talen. Zo'n 56% van de EU-inwoners spreekt één vreemde taal naast de moedertaal. De EU staat voor de uitdaging deze aantallen zo snel mogelijk uit te breiden, op een duurzame en doeltreffende manier. Uit een EU-enquête over taalvaardigheden die in 2012 in veertien EU-landen is gehouden, blijkt dat het vreemdetalenonderwijs in veel landen nog

tekortschiet. Van alle 15-jarige scholieren haalt 42% het niveau 'onafhankelijk gebruiker' (niveau B1/B2 van het gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor talen) voor de eerste vreemde taal. Slechts 25% haalt dit niveau ook voor de tweede vreemde taal, en 1 op de 7 leerlingen beschikt zelfs niet eens over basiskennis van de eerste vreemde taal. Reden voor de Europese Commissie om in 2017 vanuit het motto 'Verenigd in verscheidenheid' te benadrukken dat taalverscheidenheid en het leren van talen een onmisbare bijdrage leveren aan het Europese beleid om meertaligheid te bevorderen (education.ec.europa.eu).

Taalverscheidenheid

1

FIGUUR 1.1 Percentage basisschoolleerlingen in Europa dat talen leert (2017)

Bron: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/04/09/most-european-students-learn-english-in-school/>

De Europese Commissie heeft ook een werkgroep opgericht om vroeg talenonderwijs (vóór de basisschool) te bevorderen. In mei 2018 heeft de Europese Commissie een voorstel goedgekeurd om de kwaliteit van opvang en onderwijs voor jonge kinderen te verbeteren. Dit voorstel is gebaseerd op eerdere werkzaamheden op dit gebied (Early Childhood Workforce Initiative, 2014). Vroeg vreemdetalenonderwijs is daarmee een onderdeel van Europees beleid. Het Erasmus+-programma biedt de mogelijkheid om meertaligheid en taaldiversiteit in de praktijk te bevorderen en strategische partnerschappen voor vroeg talenonderwijs te vormen. Vroeg talenonderwijs komt ook aan de orde in het kader van de bredere strategie voor onderwijs en opvang voor jonge kinderen.

Ook de internationale mobiliteit van studenten neemt toe en daarmee de vraag naar meer talenkennis. Ieder jaar op 26 september vindt in Europa de Europese dag van de talen plaats. Deze dag is bedoeld om het grote aantal talen in Europa onder de aandacht te brengen en om culturele en taalkundige diversiteit te stimuleren. Het doel is ook om mensen aan te moedigen om talen te leren: mensen die meer talen spreken, vinden gemakkelijker werk, wat goed is voor bedrijven en de economie. Scholen kunnen op die dag met allerlei activiteiten extra aandacht besteden aan talen.

Europese dag van de talen

Niet alleen door het talenbeleid, maar ook door migratie van buiten Europa neemt het aantal talen toe dat in Europa wordt gesproken. Geschat wordt dat door immigratie meer dan 175 nationaliteiten in de EU aanwezig zijn (ec.europa.eu). Zo spreken steeds meer Europeanen een andere taal naast de officiële talen. Engels behoort tot de talen met de grootste verspreiding. Met de wereldwijde verspreiding van Engels als global English ontstaan varianten: World Englishes (Kirkpatrick, 2007).

Gemeenschap-
pelijk raamwerk

Common
European
Framework of
Reference for
Languages
(CEFR)

1.1.2 Europees Referentiekader voor de Talen

Als gevolg van het Europees taalbeleid is de Raad van Europa in 2001 begonnen met het vaststellen van een gemeenschappelijk raamwerk van niveauomschrijvingen voor de moderne vreemde talen: *the Common European Framework of Reference for Languages* (CEFR). Met behulp van dit raamwerk kunnen de taalniveaus in de Europese landen met elkaar worden vergeleken. Het is ontwikkeld door de Raad van Europa en is ingegeven door de toenemende (internationale) mobiliteit in Europa.

Studenten moeten tegenwoordig bij aanmelding voor een buitenlandse universiteit of bij sollicitatie naar een studiebeurs het door hen behaalde taalniveau opgeven. Zowel op de nationale als op de internationale arbeidsmarkt zijn bedrijven gebaat bij een helder beeld van datgene wat (toekomstige) werknemers in een vreemde taal kunnen. 'Enige kennis van de Duitse taal' zegt weinig, maar 'kennis van de Duitse taal op minimaal A2-niveau' maakt meteen duidelijk welke competentie de werkgever verwacht.

Europees Referentiekader voor de Talen (ERK)

Het CEFR is vertaald voor Nederland in het *Europees Referentiekader voor de Talen* (ERK). Vanaf 2007 is het in het Nederlandse talenonderwijs geïmplementeerd. Zo zijn de eindniveaus vmbo, havo en vwo voor de moderne vreemde talen ook beschreven in ERK-termen. Dit is in steeds meer Europese landen het geval.

Basisgebruiker
Onafhankelijke
gebruiker

Vaardige
gebruiker

Het ERK werkt met een indeling in zes niveaus voor de vaardigheden luisteren, lezen, spreken (interactie), spreken (productie) en schrijven:

- basisgebruiker: A1 en A2
- onafhankelijke gebruiker: B1 en B2
- vaardige gebruiker: C1 en C2

Er zijn ook tussenniveaus. De meeste Nederlanders kunnen op het beginners- of basisniveau A1 en A2 van het ERK aardig uit de voeten, mede dankzij het grote aanbod van Engels via media als televisie en internet. Op dit niveau gaat het om informeel taalgebruik. Bij formeler taalgebruik (zoals in werk of studie) heeft iemand het hogere niveau van taalbeheersing nodig vanaf niveau B2 van het ERK. Dit onderstreept de noodzaak om al in het basisonderwijs een degelijke basis te leggen met niveau A1/A2. Ter vergelijking: eindniveau havo is B1. In figuur 1.2 staat de omschrijving uit het ERK van spreken (interactie) voor alle hoofdniveaus. In het hoofdstuk Doelstellingen gaan we dieper in op het ERK.

FIGUUR 1.2 Omschrijving van niveaus A1 tot C2 van het ERK voor spreken (interactie)

Beheersingsniveau	
Niveau A1	Ik kan deelnemen aan een eenvoudig gesprek, wanneer de gesprekspartner bereid is om zaken in een langzamer spreektempo te herhalen of opnieuw te formuleren en mij helpt bij het formuleren van wat ik probeer te zeggen. Ik kan eenvoudige vragen stellen en beantwoorden die een directe behoefte of zeer vertrouwde onderwerpen betreffen.
Niveau A2	Ik kan communiceren over eenvoudige en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling van informatie over vertrouwde onderwerpen en activiteiten betreffen. Ik kan zeer korte sociale gesprekken aan, alhoewel ik gewoonlijk niet voldoende begrip om het gesprek zelfstandig gaande te houden.
Niveau B1	Ik kan de meeste situaties aan die zich kunnen voordoen tijdens een reis in het gebied waar de betreffende taal wordt gesproken. Ik kan onvoorbereid deelnemen aan een gesprek over onderwerpen die vertrouwd zijn, of mijn persoonlijke belangstelling hebben of die betrekking hebben op het dagelijks leven (bijvoorbeeld familie, vrijetijdsbesteding, werk, reizen en actuele gebeurtenissen).
Niveau B2	Ik kan zodanig deelnemen aan een vloeiend en spontaan gesprek, dat normale uitwisseling met moedertaalsprekers redelijk mogelijk is. Ik kan binnen een vertrouwde context actief deelnemen aan een discussie en hierin mijn standpunten uitleggen en ondersteunen.
Niveau C1	Ik kan mezelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder merkbaar naar uitdrukkingen te hoeven zoeken. Ik kan de taal flexibel en effectief gebruiken voor sociale en professionele doeleinden. Ik kan ideeën en meningen met precisie formuleren en mijn bijdrage vaardig aan die van andere sprekers relateren.
Niveau C2	Ik kan zonder moeite deelnemen aan welk gesprek of discussie dan ook en ben zeer vertrouwd met idiomatische uitdrukkingen en spreektaal. Ik kan mezelf vloeiend uitdrukken en de fijnere betekenisnuances precies weergeven. Als ik een probleem tegenkom, kan ik mezelf hernemen en mijn betoog zo herstructureren dat andere mensen het nauwelijks merken.

1.1.3 Gevolgen van het Europees talenbeleid voor Nederland

De Europese afspraken hebben consequenties voor het Nederlandse vreemdetalenonderwijs:

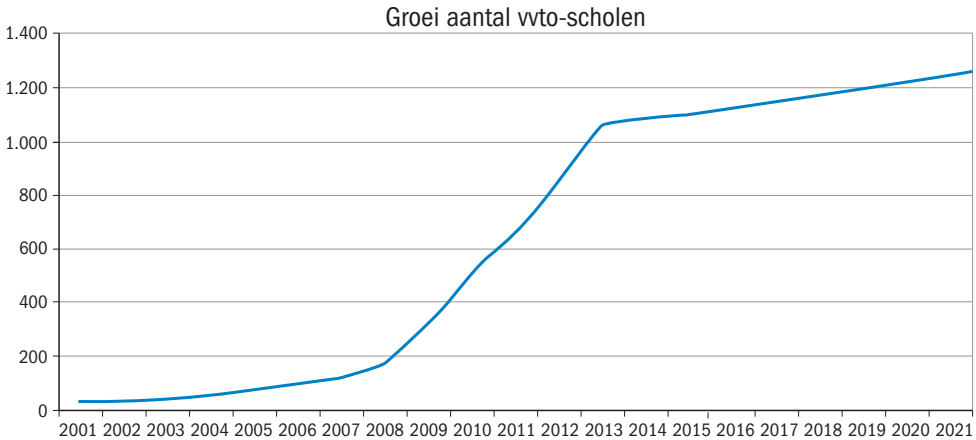
In 1983 is Engels als verplicht vak ingevoerd op de pabo en in 1986 in de bovenbouw van het primair onderwijs (po).

- Vanaf 2005 mogen basisscholen naast vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto) Engels ook vvto Frans, Duits (bijvoorbeeld in de grensgebieden) of Spaans geven.
- Bij de herziening van de kerndoelen basisonderwijs in 2006 wordt expliciet vermeld dat de school ook eerder, bijvoorbeeld in groep 5 en 6, kan starten met Engels.
- In figuur 1.3 is te zien dat het aantal scholen dat vroeg vreemdetalenonderwijs geeft explosief is gegroeid: eind 2021 zijn er 1.260 scholen die vvto Engels aanbieden: een op de vijf scholen (onderwijsincijfers.nl). In figuur 1.3 is de groei van vvto-scholen tot eind 2021 grafisch weergegeven.

Vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto)

Vvto-scholen

FIGUUR 1.3 Groei vvto-scholen

Bron: Nuffic, 2021

Language and cultural awareness

Tweetalige scholen in het voortgezet onderwijs (tto)

- Engels voor peuters en op de buitenschoolse opvang is ook sterk in opkomst. Begin 2021 zijn er al 90 locaties van kinderdagverblijven en peuterspeelzalen aangesloten bij het project *Benny's Playground*, een project van EarlyBird voor Engels voor peuters.
- Er is toenemende belangstelling voor internationalisering en *language and cultural awareness*: taalbewustzijn en bewustwording van andere culturen.
- Er zijn ruim 130 tweetalige scholen in het voortgezet onderwijs (tto).
- Er is een sterke toename in het gebruik van het Engels in onderwijsprogramma's in het hoger onderwijs. Zo wordt ongeveer 60% van de studies van de 1.632 opleidingen aan de dertien universiteiten volledig in het Engels aangeboden (NOS, Op1, 2017).

Vanwege de groei van vvto en het vervolg in vo en hoger onderwijs wordt het steeds belangrijker om de huidige generatie leraren en pabostudenten goed voor te bereiden om een goede basis voor het Engels aan te brengen, in alle groepen van de basisschool.

1.1.4 Meertaligheid in Nederland

Meertaligheid

Net als in andere Europese landen is ook in Nederland meertaligheid een normaal verschijnsel geworden door migratie van mensen uit andere landen. Zo groeide bijvoorbeeld het aantal nationaliteiten in Amsterdam gestaag naar 180 (december 2015). Hiermee is Amsterdam de stad met de meeste nationaliteiten ter wereld en waarschijnlijk ook met de meeste talen. Hoeveel talen er voorkomen in Amsterdam? Officiële cijfers zijn er niet. Je zou er een rekensommetje op kunnen toepassen. Er zijn circa 6.000 talen in de wereld en 195 landen. Dat zijn gemiddeld 30 talen per land. Als er 180 nationaliteiten in Amsterdam zijn, kan dat betekenen dat er meer dan 180 talen in Amsterdam voorkomen, misschien wel 180 keer twee of drie talen!

Meertaligheid is niet nieuw: het is van alle tijden en het komt al eeuwen voor. Lang dacht men dat het kinderebrein niet meer dan een of twee talen aankon. Sommigen denken nog steeds dat het vroeg aanleren van Engels ten koste gaat van het Nederlands, en dat het gebruik van een andere thuistaal inburgering in de Nederlandse samenleving in de weg staat. Recent onderzoek laat zien dat kinderen met gemak verschillende talen naast elkaar kunnen leren en gebruiken zonder dat dit ten koste gaat van de eerste taal, dat het beheersen van meer dan één taal culturele en economische verrijking betekent, én dat het cognitieve voordelen heeft (Kuiken & Muysken, 2009). In het hoofdstuk over taalverwerving gaan we hierop verder in.

1.1.5 Niveau van het Engels van Nederlanders

Engels is voor Nederlanders niet moeilijk te leren omdat het verwant is aan het Nederlands: de twee talen hebben dezelfde oorsprong. Dat is zichtbaar in bepaalde woorden zoals *good* en goed, *day* en dag, *life* en leven. Er is nog een reden waarom Nederlanders Engels een gemakkelijke taal vinden. Vergeleken met andere landen komen mensen in Nederland buiten school vaak en op een spontane manier met Engels in aanraking door het grote aanbod van Engelstalige programma's, muziek en films, en door apps op de telefoon of de iPad. Er zijn veel programma's op de Nederlandse televisie waarin Nederlanders in het Engels worden aangesproken, bijvoorbeeld in programma's over kleding en opvoeding en in talentenshows. Wellicht is de belangrijkste reden dat Engelstalige televisieprogramma's niet worden nagesynchroniseerd, maar ondertiteld. Kinderen horen dus al van jongs af aan veel Engelse klanken, hoewel er de laatste tijd weer een toename is van nagesynchroniseerde televisieprogramma's. Ook wordt er veel Engels gebruikt in het dagelijks leven, bijvoorbeeld in winkels (*shoe shop*) en voor communicatieve boodschappen (in reclame). Met name internet, popmuziek en games bieden een uitgebreide en gevarieerde bron van Engelstalige informatie. Kortom, kinderen leren onbewust van jongs af aan al Engels. Ook dat is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Omgekeerd blijkt dat Nederlands ook eenvoudig te leren is voor Engelstaligen, al komt er niet veel Nederlands voor in Engeland.

FIGUUR 1.4 Nederlanders scoren goed in Engels

Deze uitkomst komt met name doordat Nederland welvarend is en een klein aantal inwoners heeft. Wereldwijd spreken weinig mensen Nederlands, waardoor er al gauw overgeschakeld moet worden op Engels. 'Nederlands en Engels lijken erg op elkaar: daardoor is het voor ons makkelijker. Hetzelfde geldt voor Scandinaviërs', zegt hoogleraar Engelse taalvaardigheid Marjolijn Verspoor van de Rijksuniversiteit Groningen.

Bron: Volkskrant, 15 november 2017

De vraag is of Nederlanders echt zo goed zijn in Engels. Onderzoek van taalonderwijsbureau Education First (EF) liet eind 2016 zien dat Nederlanders het Engels beter beheersen dan anderen die de taal niet als moedertaal hebben. Dit geldt overigens voor receptieve taalvaardigheid (luisteren en lezen) en niet voor productieve taalvaardigheid (spreken en schrijven).

Receptieve
taalvaardigheid

Productieve
taalvaardigheid

Voor dit onderzoek zijn 950.000 volwassenen uit 72 landen ondervraagd. De lees- en luistervaardigheden van Nederlanders blijken 'zeer goed' en krijgen gemiddeld een ruime zeven. In figuur 1.4 zie je een verklaring voor deze score.

Onderzoek laat zien dat Engelsen ons ook wel goed vinden. Maar vaak overschatten Nederlanders zichzelf: we vinden dat we erg goed zijn in Engels. Wie denkt dat Engelstaligen Nederlandstaligen die Engels spreken altijd begrijpen, heeft het mis. Vaak zien Engelstaligen niet eens dat het een fout betreft en dan is een misverstand snel geboren. Doordat Engels en Nederlands erg op elkaar lijken, liggen ook vergissingen op de loer, bijvoorbeeld het gebruik van *too late* (te laat, niets meer aan te doen) in plaats van *late* (te laat, we zijn al begonnen). Soms worden woorden verkeerd geschreven of gebruikt, en bijna iedereen heeft moeite met de voorzetsels *in*, *on*, *for*, *to* of *at*. Het gebruik van steenkolenengels of *Dunglish* komt in alle lagen van de bevolking voor, van Louis van Gaal tot ministers en ook in het onderwijs. Een voorbeeld van een student tijdens een internationale uitwisseling: *I am sitting on the pebo*, waar wordt bedoeld: *I am a student at a primary college* (ik zit op de pabo). Je kent vast zelf voorbeelden van talenblunders die bijvoorbeeld op politiek of zakelijk niveau gemaakt worden in '*stonecoal English*' (zie ook figuur 1.5).

Dunglish

FIGUUR 1.5 Blunders in het Engels

- 'I'm going on rice'
- 'Go your gang'
- 'I was totally in the war'
- 'It is me what'
- 'I don't see that sit'
- 'Make that the cat wise'
- 'I do not want to fall with the door in house'

Bron: Rijkens, 2009

Vertaalapp

Als hulpmiddel kun je een vertaalapp downloaden op je telefoon. Zo heb je direct een vertaling bij de hand.

Men kan zich met zo'n duizend woorden en enkele simpele zinnen (en met handen en voeten) al snel verstaanbaar maken in het Engels op basisniveau A1/A2 van het ERK. Maar in feite is Engels een moeilijke taal om goed te leren beheersen op C1-niveau. Veel mensen blijven dan ook steken op een basisniveau. Ze kunnen zich wel op een eenvoudige manier verstaanbaar maken in alledaagse situaties, zoals vertellen hoe ze heten, wat hun hobby of werk is of waar ze wonen. Niet-alledaagse onderwerpen blijken echter (te) moeilijk, zoals het uitleggen van het Nederlandse schoolstelsel met gebruik van de juiste terminologie of het voeren van een serieus gesprek over de Nederlandse of Europese politiek. Ook voor het lesgeven in het Engels is een hoger niveau dan basisniveau nodig: minimaal B2.

1.2 Stand van zaken van Engels in het basisonderwijs

In deze paragraaf belichten we de geschiedenis en de huidige stand van zaken voor Engels in het basisonderwijs, komt nieuw beleid ter sprake en gaan we in op de aansluiting van vo op het po. Ook bespreken we kort nieuwe beleidsvoorstellen.

1.2.1 Geschiedenis van Engels op de basisschool

In 1986 is Engels in het basisonderwijs (Eibo) als verplicht vak ingevoerd. Vanaf 1983 was het al verplicht op de pabo. Het aantal uren Eibo is niet wettelijk vastgesteld. De richtlijnen uit 1988 gaan uit van tachtig klokuren totaal in groep 7 en 8. Dat is veertig uur per jaar, dus iets meer dan een uur per week. De gemiddelde school geeft echter tussen de 20 en 25 uur Engels per jaar, ongeveer een half uur per week. Scholen kunnen zelf kiezen hoe de uren worden ingeroosterd, bijvoorbeeld een keer per week een les, of twee of meer lessen per week. Het doel van Eibo is om de leerlingen kennis te laten maken met communicatief Engels en ze een positieve houding te laten ontwikkelen voor het leren van een vreemde taal.

Bij de invoering van Eibo zijn vier voorwaarden genoemd. Deze voorwaarden zijn gebaseerd op het feit dat met circa vijf jaar aaneensluitend onderwijs in het Engels, alle leerlingen op 15- of 16-jarige leeftijd een vaardigheidsniveau Engels kunnen bereiken dat een goede basis vormt voor toepassing in verdere studie, beroep en persoonlijk leven. Deze vier voorwaarden luiden:

- 1 Engels krijgt een geïntegreerde plaats in het basisonderwijs.
- 2 Er komt een longitudinale leerlijn van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs.
- 3 De leraren in het basisonderwijs worden opgeleid om Engels te geven.
- 4 Er wordt lesmateriaal voor Eibo ontwikkeld.

Aan de eerste twee voorwaarden is nog steeds niet voldaan. Bij de laatste twee voorwaarden is dat wel het geval. Er is veel lesmateriaal beschikbaar, maar daarin ontbreekt vaak wel de longitudinale leerlijn naar het voortgezet onderwijs. Voor het kernprogramma is er weliswaar een kennisbasis Engels voor de pabo, maar er is heel veel verschil in de wijze waarop leraren worden opgeleid. Met name het aantal uren, de inhoud en de toetsing verschillen nog steeds sterk per pabo.

1.2.2 Kerndoelen

Voor alle domeinen in het primair onderwijs zijn kerndoelen vastgesteld. Ze geven de einddoelen aan voor groep 8. Het zijn wettelijke richtlijnen of streefdoelen. Het doel is om het onderwijs in de basisschool vorm te geven. De scholen hebben een inspanningsverplichting om ze na te streven, maar ze worden niet getoetst. De meest recente kerndoelen dateren uit 2006.

De strekking en het doel van Eibo worden uitgelegd in de karakteristiek bij het leergebied Engels, zie figuur 1.6.

Engels in het
basisonderwijs
(Eibo)

Longitudinale
leerlijn

FIGUUR 1.6 Karakteristiek bij de kerndoelen Engels basisonderwijs

Beheersing van de Engelse taal wordt voor iedereen steeds belangrijker door de toenemende internationalisering, groeiende mobiliteit en de uitbreidende mogelijkheden om te communiceren via nieuwe media. De plaats van Engels in het basisonderwijs wordt gefundeerd door Europees beleid en door het uitgangspunt dat een redelijke beheersing van die taal bereikt wordt wanneer vroeg met het onderwijs in Engels begonnen wordt.

Het doel van Engels is om een eerste basis te leggen om te kunnen communiceren met moedertaalsprekers of anderen die buiten de school Engels spreken. Die eerste aanzet wordt later, in de periode van de basisvorming, verder ontwikkeld. In de basisschool wordt het onderwijs in de Engelse taal waar mogelijk in samenhang gebracht met inhouden van andere vakken. Bijvoorbeeld met de inhouden in Oriëntatie op jezelf en de wereld. Het gaat dan om eenvoudige alledaagse onderwerpen als 'woonomgeving', 'vrije tijd en hobby's', 'het lichaam' en 'het weer'.

In het basisonderwijs gaat het bij het onderwijs in de Engelse taal vooral om mondelinge communicatie en om het lezen van eenvoudige teksten. Het schrijven beperkt zich tot het kennismaken met de schrijfwijze van een beperkt aantal vaak voorkomende Engelse woorden. Voorts leren kinderen om woordbetekenissen en schrijfwijzen van woorden op te zoeken met behulp van het woordenboek.

Bron: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2006

De huidige kerndoelen voor Engels dateren uit 2006 en bestaan uit slechts vier doelen (zie figuur 1.7). Deze zijn niet gekoppeld aan een niveau van het Europees Referentiekader voor de talen (ERK) en ook niet aan een doorlopende leerlijn naar het voortgezet onderwijs, nota bene een van de voorwaarden voor invoering.

FIGUUR 1.7 Kerndoelen Engels primair onderwijs, 2006

Kerdoel 13.	De leerlingen leren informatie te verwerven uit eenvoudige gesproken en geschreven Engelse teksten.
Kerdoel 14.	De leerlingen leren in het Engels informatie te vragen of geven over eenvoudige onderwerpen en zij ontwikkelen een attitude waarbij ze zich durven uit te drukken in die taal.
Kerdoel 15.	De leerlingen leren de schrijfwijze van enkele eenvoudige woorden over alledaagse onderwerpen.
Kerdoel 16.	De leerlingen leren om woordbetekenissen en schrijfwijzen van Engelse woorden op te zoeken met behulp van het woordenboek.

Omdat de kerndoelen weinig houvast bieden aan leraren, methodemakers en uitgevers is er voor ieder vak een leerlijn met tussendoelen en leerlijnen geschetst van groep 1 naar het einde van groep 8: TULE (SLO). Daarmee kun je vanaf de kleutergroepen naar de kerndoelen in groep 8 toewerken. Zo leidt de leerlijn voor Engels vanaf groep 1 naar een minimumniveau A1 en een keuzeniveau A2. In Leerplan in Beeld (SLO) vind je doorlopende leerlijnen, van primair onderwijs tot bovenbouw havo/vwo en vmbo, voor alle vakken en leergebieden (leerplaninbeeld.slo).

De kerndoelen Engels worden aan het eind van de basisschool niet formeel getoetst. Wel zijn er periodieke peilingen naar de kwaliteit van vakken in het basisonderwijs. De kerndoelen en de bijbehorende karakteristiek komen aan de orde in het hoofdstuk Doelstellingen.

1.2.3 Engels nu

De rol van het Engels in de samenleving neemt toe en daarmee ook de buitenschoolse exposure: blootstelling aan Engels buiten school. Engels wordt in de samenleving heel veel gebruikt. Daarmee is het in feite geen vreemde taal meer, maar neigt het steeds meer naar een *additional language*: een andere taal dan de moedertaal die voor communicatie kan worden gebruikt. Daardoor leren kinderen soms meer Engels buiten school dan op school.

Uit een verkenning van het SLO (2011) blijkt dat 64% – de meerderheid van de scholen – nog steeds alleen in de bovenbouw in groep 7 en 8 Engels geeft. Inmiddels geeft een derde van de scholen versterkt Engels vanaf groep 5/6 of vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto) vanaf groep 1.

De toename van vvto heeft voor een aantal nieuwe ontwikkelingen gezorgd. Het Nederlandse onderwijs moet in het Nederlands worden gegeven, maar door een wetswijziging mogen basisscholen sinds het schooljaar 2015/2016 tot 15% van de lestijd in het basisonderwijs in het Engels geven. Met de pilot tweetalig basisonderwijs (tpo) kunnen scholen acht jaar aaneengesloten Engels geven (van 2014 tot 2023). De resultaten kunnen worden gebruikt in flankerend onderzoek, bijvoorbeeld om te onderzoeken of en hoe de lestijd in Engels nog meer kan worden uitgebreid.

Naast de kerndoelen is er een Landelijke Standaard vvto Engels ontwikkeld. Deze standaard biedt vier gedifferentieerde eindniveaus voor leerlingen die uitstromen naar de leerwegen in het vmbo en naar havo en vwo, en biedt indicatoren voor goed vvto, zoals minstens een uur per week Engels in alle groepen. De standaard is een richtlijn voor vvto-scholen; hij is niet verplicht. Content and Language Integrated Learning (CLIL) voor het basisonderwijs – het geven van vaklessen in het Engels – is evenals primary CLIL sterk in ontwikkeling, met 'kleuter-CLIL' vanaf groep 1.

Voor vvto-scholen die willen laten zien dat ze werken met de Landelijke Standaard vvto Engels zijn drie kwaliteitskeurmerken vvto ontwikkeld: Cedin (voor drietalig onderwijs in Friesland), EarlyBird en Talent, een keurmerk dat door een aantal pabo's wordt aangeboden. In 2016 is ook de Kieswijzer vvto gepubliceerd die scholen kunnen downloaden als hulpmiddel om een goede vvto-methode te kiezen (JSW, 2016). Er is geen officiële eindtoets Engels po.

Tussendoelen en leerlijnen

TULE

Leerplan in Beeld

Buitenschoolse exposure

Additional language

Versterkt Engels

Tweetalig basisonderwijs (tpo)

Landelijke Standaard vvto Engels

Primary CLIL
Kleuter-CLIL

Kwaliteitskeurmerken vvto

Cedin
EarlyBird
Talent
Kieswijzer vvto

1.2.4 Groepsleerkracht of gespecialiseerde leerkracht Engels

In het basisonderwijs wordt Engels zelden gegeven door een vakleerkracht. Daaraan liggen praktische overwegingen ten grondslag: er is geen opleiding voor vakleerkracht Engels in het basisonderwijs. Wel kun je op sommige pabo's specialist vvto worden. Zo'n 5% van de vvto-scholen heeft een *native English speaking teacher* (NEST) in dienst: een (bevoegde) Engelstalige leraar po. Het ligt niet voor de hand om vakleraren Engels uit het voortgezet onderwijs Engels te laten geven aan leerlingen in het basisonderwijs. Officieel is dit niet toegestaan en ook is de aanpak voor Eibo anders dan voor Engels in het voortgezet onderwijs.

Het heeft voordelen wanneer je als groepsleraar Engels geeft. De les valt nooit uit en op lange termijn is het goedkoper dan een extra NEST. Als groepsleerkracht heb je geleerd hoe je onderwijs geeft aan jonge kinderen. Bij jonge leerlingen is een specifieke pedagogische en didactische aanpak nodig. Ook kun je als groepsleraar op een moment buiten de Engelse les terugkomen op onderwerpen die in de Engelse les zijn behandeld en je kunt Engels gemakkelijker bij andere vakken betrekken. Op deze manier kun je binnen een 'vol' curriculum voldoende aandacht besteden aan dit vak. Een bijkomend voordeel is dat je als groepsleerkracht de leerlingen kent en daardoor als het ware het beste uit de kinderen kunt halen.

Een nadeel is dat het vreemd kan zijn om ineens Engels te praten tegen je leerlingen wanneer je dat niet gewend bent te doen in andere lessen. Het is lastig om het goed vol te houden, maar daar zijn oplossingen voor. In de onderbouw kun je werken met een handpop die alleen Engels verstaat. In alle groepen kun je met een voorwerp (bijvoorbeeld een klok of een Engelse vlag) aangeven dat het *English time* is en dat er alleen Engels gesproken mag worden.

Een ander nadeel is dat je minder vakdidactische kennis hebt van het vakdomein Engels dan een specialist, maar dat speelt natuurlijk een rol bij alle vakdomeinen in de basisschool. Ook ben je minder geoefend in taalvaardigheid Engels dan een vakleerkracht.

Als je Engels niet zo sterk is, zul je aan verbetering moeten werken. B2 is het minimumniveau dat nodig is om goed Engels te kunnen geven. In de tussentijd kan het lespakket Engels je veel ondersteuning bieden, vooral als het helemaal Engelstalig is. Bovendien bevatten alle goede lespakketten gevarieerde geluidsfragmenten met verschillende stemmen en uitspraakvarianten van native speakers en een handleiding met tips en suggesties. Een belangrijke eigenschap van taal is overigens dat het onderhoud nodig heeft, dus ook als je goed bent in Engels moet je je taalvaardigheid onderhouden.

1.2.5 Aansluiting voortgezet op primair onderwijs

De groei van vvto zorgt voor een grote variëteit aan eindniveaus Engels in groep 8. Dat heeft gevolgen voor de brugklas en de aansluiting van het voortgezet onderwijs (vo) op het primair onderwijs (po). De verschillen zijn groot: er zijn leerlingen die in het po bijna geen Engels hebben gehad, er zijn leerlingen met gemiddeld een half uur per week Engels in de bovenbouw, er zijn vvto-leerlingen met circa een uur Engels per week en er zijn tpo-leerlingen die per week meer dan een uur Engels hebben gehad. Ook het aantal jaren dat zij Engels hebben gehad varieert sterk, net als de buitenschoolse voorkennis. Ter vergelijking: in de gemiddelde brugklas krijgen de leerlingen drie uur Engels per week, in de vwo-brugklas twee uur en in

Vakleerkracht Engels

Specialist vvto

Native English speaking teacher (NEST)

English time

Eindniveaus Engels

het tot vijf uur. Een jaar Eibo (ongeveer dertig uren) komt overeen met tien weken Engels in de brugklas. Maar dat betekent niet dat Eibo onbelangrijk is. Het dient, ook volgens de karakteristiek bij de kerndoelen, als eerste stap in de doorlopende leerlijn en vormt de basis voor verder leren. Als de basis ontbreekt, is dat voor veel leerlingen een moeilijke start in het voortgezet onderwijs die ze soms niet goed meer kunnen repareren of inhalen.

De aansluiting van vo op po is lastig voor leraren in de brugklas, maar ook voor de leerlingen zelf. In de brugklas liggen het tempo en startniveau met een stuk hoger dan aan het einde van het po. Geen wonder dat het voor sommige leerlingen met weinig Eibo te snel gaat in het vo.

Je zou denken dat vo-scholen sinds 1986 wel een manier bedacht zouden hebben om met deze verschillen om te gaan, maar anno 2022 is de aansluiting met het voortgezet onderwijs (vo) nog steeds niet op orde (Van Gool, 2017). In het vo vindt weinig tot geen differentiatie plaats en houdt men geen rekening met de gevolgen van de verschillende scenario's voor Engels in het po. Het onderzoek van De Kraaij (2016) naar de aansluiting van het vo op het po, en de moeite met het uitvoeren van zijn experiment bevestigen de verschillen in aanpak tussen po en vo. Samenwerking is nog steeds afhankelijk van lokale en regionale initiatieven, hoewel de druk op Eibo vanuit het kernvak Engels in het vo groter wordt door diverse ontwikkelingen in po en vo.

Aansluiting met het voortgezet onderwijs

Sommige vo-scholen laten de nieuwe leerlingen in de brugklas een instaptoets maken om het individuele instroomniveau te bepalen, maar daarop wordt vervolgens zelden gedifferentieerd. Vaak denken brugklasleraren Engels dat ze *from scratch* met Engels kunnen beginnen. Zij houden dan geen rekening met de schoolse en buitenschoolse voorkennis van de leerlingen. Dat de leerlingen tegen de kerstvakantie allemaal op hetzelfde niveau zijn, is een illusie. Ze hebben hooguit dezelfde hoofdstukken doorgewerkt, maar er blijven verschillen. De ene leerling is immers beter in Engels dan de andere, ook in een homogene brugklas.

**Instaptoets
Individueel
instroomniveau**

Ontwikkelaars van lespakketten voor het vo begrijpen inmiddels dat er actie nodig is. Alle lespakketten vo Engels beginnen desgevraagd op A1+-niveau en gaan er dus meteen van uit dat de leerlingen in het po al een basis aan Engels hebben gehad. In lespakketten voor de brugklas van sommige uitgeverijen staat in het lesstofoverzicht aangegeven welke niveaus van het ERK in de hoofdstukken aan de orde komen, namelijk A1-A2. Sommige lespakketten hebben een instaptoets.

Lespakketten voor de brugklas

Het lespakket *Stepping Stones* voor het voortgezet onderwijs van Noordhoff biedt geen instaptoets, maar kiest voor *Show What You Know*: een bordspel à la Triviant dat klassikaal in digitale vorm gespeeld kan worden, of individueel interactief gedaan kan worden (zie figuur 1.8). Op basis van de resultaten kan de leerling verwezen worden naar het onderdeel *Bridging the Gap*, waarmee nieuwe brugklassers het Engels kunnen bijwerken, zodat ze het startniveau van het lespakket en het tempo kunnen volgen.

De instructietaal in *Stepping Stones* is Engels. Voor leerlingen die weinig of geen Engels op de basisschool hebben gehad, is de cursus in *Stepping Stones* online beschikbaar met Nederlandstalige instructies. Voor leerlingen die al verder zijn, is in elk hoofdstuk een meer uitdagende (ster)opdracht toegevoegd. In het onderdeel *Enrichment* kunnen zij niet alleen aan de slag met leesteksten van een hoger niveau, maar ook met meer uitdagende spreek- en schrijfopdrachten.

Het onlinemateriaal bevat bovendien drie leerroutes (A, B en C). De A-route is aanvullend aan de opdrachten in het boek en biedt extra ondersteuning voor leerlingen die dat nodig hebben.

FIGUUR 1.8 Digitaal bordspel *Show what you know* voor de brugklas

Bron: *Stepping Stones*, 2019

1.2.6 Nieuwe beleidsvoorstellen

Platform
Onderwijs2032
Curriculum.nu

In het eindadvies van het Platform Onderwijs2032 en het daaruit volgende curriculum.nu worden enkele voorstellen gedaan voor Engels in het po. Zo stelt het Platform voor dat het vak Engels ook in het po een verplicht kernvak wordt, naast Nederlands, rekenvaardigheid, digitale geletterdheid en burgerschap. Verder is het advies om de kernvakken in drie domeinen te clusteren: Mens & Maatschappij, Natuur & Technologie, Taal & Cultuur, met het accent op spreekvaardigheid en de didactiek voor vvtvo (spelenderwijs leren vanuit de communicatieve aanpak). Ook stelt het Platform voor om de aansluiting met het vo te verbeteren door heldere doelen op te stellen voor zowel eind vo als onderbouw vo. Het Platform constateert: 'Leerlingen die vroeg Engels leren, zijn positiever over het leren en gebruiken van een vreemde taal'. Daarom is het advies om het aanbod van Engels in het po te intensiveren en er vroeg mee te beginnen. Het Platform wil het echter aan de school overlaten om het startmoment te kiezen (Bodde-Alderlieste, 2016). De vraag is of dat verstandig is.

Onderwijsraad

In 2008 pleitte de Onderwijsraad er al voor om alle leerlingen vroeg te laten beginnen, en in 2012 om aan alle leerlingen een goede basis te bieden met uitstroomniveaus, gekoppeld aan verschillende startniveaus in het voortgezet onderwijs. In april 2017 heeft de Tweede Kamer weliswaar opdracht gegeven om voor zes vakken nieuwe kerndoelen te formuleren, maar die zijn er medio 2022 nog niet.

Bij het schrijven van dit boek waren de nieuwe kerndoelen nog niet bekend. Je vindt ze te zijner tijd op de website bij dit hoofdstuk.

ERK-niveaus

Als de einddoelen worden geformuleerd in ERK-niveaus, dan kunnen scholen vanaf groep 1 met Engels starten om de doelen te halen. Samen met

een goede doorlopende (ERK-)leerlijn en aandacht voor differentiatie kan de positie van Engels als basisvak aanzienlijk worden verbeterd en versterkt.

1.3 Inleiding op de communicatieve aanpak

Wat de leerlingen moeten leren, staat beschreven in de kerndoelen voor Engels. Het uitgangspunt is communicatief Engels: Engels waarmee de leerling kan communiceren. Kunnen communiceren is belangrijker dan Engels spreken zonder fouten: *It is of greater importance that the expression used in a context is understandable, rather than linguistically correct.* Ook is het de bedoeling dat de leerlingen door de lessen Engels een positieve houding ontwikkelen ten aanzien van het leren van vreemde talen.

Communicatief
Engels

1.3.1 Kenmerken

De communicatieve aanpak is een goede manier om leerlingen daadwerkelijk voor te bereiden op communicatie met mensen over de hele wereld. Met deze aanpak leren de leerlingen Engels meteen te gebruiken en met elkaar en anderen te communiceren in alledaagse situaties. Deze aanpak sluit aan bij het recente inzicht dat men een taal leert om te gebruiken. Als gevolg daarvan zijn de communicatieve activiteiten in de klas betekenisvol. De leerlingen worden uitgenodigd tot interpretatie van, uitdrukking in en onderhandeling in de nieuwe taal. Communicatie vindt vooral mondeling plaats en door te luisteren. Daarbij kan ook non-verbale informatie worden gebruikt, zoals gebaren. Ook vindt er schriftelijke communicatie plaats. De leerlingen mogen fouten maken.

Communicatieve
aanpak

De didactiek voor Engels in het po werkt vanuit het vierfasenmodel en de schijf van vijf voor het talenonderwijs. Uitgebreide informatie over de vakdidactiek vind je in het hoofdstuk Vroeg vreemdetalenonderwijs.

We behandelen hier alvast de zes belangrijkste kenmerken van de communicatieve aanpak voor Eibo. Deze zijn ook toepasbaar op vvto. Het zijn:

- 1 kwalitatief goed taalaanbod
- 2 gebruikmaking van voorkennis
- 3 situationeel aanbod van Engels
- 4 realistisch taalgebruik
- 5 aandacht voor alle vaardigheden
- 6 brede ondersteuning door de leraar in een veilige omgeving

Ad 1 Taalaanbod

Er is sprake van een gevarieerd en kwalitatief goed taalaanbod. De leerstof wordt aangeboden in alledaagse thema's, bijvoorbeeld in een aantal lessen over hobby's en vrije tijd of over boodschappen doen. De onderwerpen zijn betekenisvol: ze sluiten aan bij de leeftijd en de belevingswereld van de leerlingen. De leerkracht spreekt Engels en nodigt de leerlingen uit om in het Engels te reageren.

Taalaanbod
Alledaagse
thema's

Ad 2 Voorkennis

Alle leerlingen krijgen globaal dezelfde leerstof aangeboden, maar het resultaat is voor iedere leerling anders. Dit komt door het verschil in buitenschoolse voorkennis van Engels bij de leerlingen. Gebruikmaken van voor-

Voorkennis

kennis speelt dan ook een grote rol bij Eibo. Ook individuele belangstelling en leervermogen spelen een rol bij het resultaat. Je biedt veel ruimte voor individuele variaties in kennis en kunde: de leerling en het leerproces moeten het middelpunt van het curriculum zijn.

Individuele variaties

Ad 3 *Situationeel Engels*

Situationeel Engels

Wat de leerlingen moeten leren, bied je aan door middel van situationeel Engels: woorden en zinnen worden aangeboden in een context, zodat leerlingen het nut en de betekenis ervan inzien. De leerlingen leren nieuwe woorden niet in rijtjes uit het hoofd, maar ze maken zich de woorden eigen terwijl ze ze toepassen en met elkaar communiceren. Dus geen woordjes vertalen, maar toepassen, bijvoorbeeld in een *gap fill* waarbij ze de woorden op de goede plek in de tekst plaatsen. Of je laat de leerlingen een kort verhaaltje vertellen of schrijven, waarin ze de geleerde woorden verwerken. Deze aanpak geldt ook voor grammatica: de leerlingen leren grammatica door standaardzinnen en vaste uitdrukkingen te gebruiken, en niet door uitleg van grammaticaregels. Ze oefenen de standaardzinnen in 'levensechte' gesprekjes door middel van (rollen)spellen en andere activiteiten. Zo kunnen de leerlingen de taal al snel gebruiken in alledaagse situaties. Je past veel herhaling toe om de taal te automatiseren.

Standaardzinnen

Alledaagse situaties

Ad 4 *Realistisch taalgebruik*

Native speakers

Voorbeelden van authentiek mondeling en schriftelijk taalgebruik door *native speakers* (moedertaalsprekers van het Engels) zijn vanaf het begin van de instructie beschikbaar. Je introduceert de nieuwe stof meestal in dialogen of gesprekken door middel van luister- of kijkfragmenten en gebruikt daarvoor realistische dialogen: levensechte gesprekjes waarbij het onderwerp en de situatie herkenbaar zijn voor de leerlingen. Er wordt authentieke taal in gebruikt. Zo horen de leerlingen 'echte' Engelse spreektaal en geen versimpelde of te gemakkelijke taal. Ieder lespakket voor Eibo heeft luister- en/of kijkfragmenten.

Realistische dialogen

Authentieke taal

Vaak wordt de vraag gesteld of de leerlingen een correcte uitspraak van het Engels moeten leren. Dat hoeft en kan niet: er is namelijk niet één correcte uitspraak. Alleen al in Groot-Brittannië zijn er veel vormen en varianten. De kerndoelen spreken ook niet over correcte uitspraak, maar zeggen dat de uitspraak begrijpelijk moet zijn. Het gaat ook niet om het leren van Brits-Engels, maar om het leren van Engels als *lingua franca*. Engels is een gemeenschappelijk communicatiemiddel tussen mensen met verschillende moedertalen en ook met native speakers, sprekers van het Engels als eerste taal.

Ad 5 *Vaardigheden*

Taalvaardigheden

Alle taalvaardigheden komen in de Engelse les aan bod: luisteren, kijken, spreken, lezen, schrijven en inzetten van strategieën. De leerlingen leren om de belangrijkste informatie te halen uit korte luister- en leestekstjes. Je kunt schrijven op twee manieren inzetten:

- als *ondersteuning* om bijvoorbeeld de nieuwe woorden te onthouden door ze (over) te schrijven of in opdrachten te gebruiken
- als *communicatiemiddel* (taaldoel) om met anderen te communiceren, bijvoorbeeld in korte berichten of door informatie (door) te geven

Engels wordt zo veel mogelijk in samenhang met andere vakken gegeven, bijvoorbeeld met muziek of drama.

Ad 6 Ondersteuning

Ondersteuning van de leerlingen in hun leerproces is belangrijk. Je rol is om de leerlingen te stimuleren veel Engels te spreken. Belangrijk is dat ze daarbij succeservaringen hebben. Je laat hen veel praktische opdrachten uitvoeren, zoals elkaar de weg wijzen of de eigen kamer beschrijven. Ook bied je veel variatie in de activiteiten die de leerlingen moeten uitvoeren, zodat ze op verschillende manieren actief met Engels bezig zijn. Zelfredzaamheid is het sleutelwoord. Je zorgt voor een veilige omgeving waarin de leerlingen fouten mogen maken.

Ondersteuning

Variatie in activiteiten is ook belangrijk. Het zorgt er niet alleen voor dat leerlingen op verschillende manieren actief met Engels bezig zijn, maar ook dat er voldaan wordt aan hun verschillen in leerstijlen. De ene leerling leert tenslotte liever auditief (door te luisteren) of visueel (door te kijken en te lezen), terwijl de ander graag wil bewegen of het prettig vindt om een werkblad te maken. De afwisseling in werkvormen houdt leerlingen betrokken en gemotiveerd.

Auditief
Visueel

Je geeft op een positieve manier feedback aan de leerlingen, zodat ze hun Engels kunnen verbeteren. Toetsing blijft beperkt, omdat de lestijd en de lesstof beperkt zijn. Meestal worden er voortgangstoetsen afgenomen om de communicatieve vaardigheden (begrijpen en spreken) en de inzet van de leerlingen te evalueren (zie het hoofdstuk over toetsing, evaluatie en reflectie). Ten slotte is het belangrijk om voor ogen te houden dat je verantwoordelijkheid er niet toe beperkt is om de leerling te helpen tot en met groep 8. Met Eibo wordt de basis gelegd voor verdere uitbouw van Engels in het voortgezet onderwijs.

Feedback

1

1.4 Buitenschoolse voorkennis

Jonge kinderen leren veel Engels buiten school. In deze paragraaf gaan we in op de verschillen en nemen we de aanpak bij anderstalige, taalzwakke en dyslectische leerlingen onder de loep.

1.4.1 Verschillen

Als aan leerlingen wordt gevraagd hoe ze denken over het leren van Engels, zeggen ze vaak spontaan dat ze het een belangrijke taal vinden en dat ze graag Engels willen leren. Het maakt daarbij niet uit hoe oud ze zijn. De jongste leerlingen willen bijvoorbeeld graag Engelstalige liedjes meezingen zoals *Let it Go* uit de Disneyfilm *Frozen*. Oudere leerlingen beseffen dat ze met Engels overal in de wereld met mensen kunnen praten. Ze zien het nut van Engels leren op school en zijn er in het algemeen zeer positief over. Dit betekent niet dat ze het altijd een gemakkelijk of leuk vak vinden, maar ze willen het wel graag leren. Dat de meeste leerlingen zo gemotiveerd zijn voor Engels is natuurlijk een geschenk voor de leraar. Maar leerlingen leren vaak niet wat ze willen leren of nodig hebben als er met hun voorkennis geen rekening wordt gehouden.

Er zijn grote verschillen tussen leerlingen in het niveau waarop zij het Engels beheersen: sommigen kennen al veel Engels, anderen zijn buiten school nog niet veel met Engels in aanraking gekomen. Voorkennis kan niet alleen per kind variëren, maar ook per onderwerp. Hier zie je twee voorbeelden.

VOORBEELD 1.1
Hoe Max Engels leert via computerspellen

Max is 10 jaar en zit in groep 7. Elk weekend mag hij twee uur op de computer om spelletjes te spelen. Dan speelt hij bijvoorbeeld *Minecraft* of *Tanki Online*. 'Bij *Minecraft* leer je woorden zoals *torch*, *build*, *wooden planks of steel blocks*. Bij *Tanki Online* kies je een *battle*. Je hebt verschillende *ranks* en je kunt *upgraden*.'

Doordeweeks mag Max een uur per dag spelletjes spelen op de tablet: 'Er staan heel veel Engelse spelletjes op de tablet. Ik speel bijvoorbeeld *Clash Royal* en *Arcane Legends*, dat is een *Role Play Game*, waarin je gaat *com-batten* met andere *characters*. Toen we het in de Engelse les over de middeleeuwen hadden, wist ik de betekenis van *armoury*, *clash*, *guild*, *defeat* en *charge*, omdat ik *Arcane Legends* speel. *Torch* wist ik weer van *Minecraft* en *evolve* van *Pokemon Go*.'

Ook chat Max vaak met andere kinderen op Roblox, een site voor kinderen waarop je honderden spelletjes kunt spelen: 'Dan *join* je in de server en dan download je de app. Je kunt dan met elkaar praten over de spelletjes. Dan zeg je bijvoorbeeld *my car is crashed*.'

VOORBEELD 1.2
Hoe Donna denkt over Engels leren

Donna is 8 jaar en zit in groep 5. Ze heeft nu vier maanden Engels. Ze heeft nog niets nieuws geleerd: tellen kon ze al en ze kende de kleuren, evenals *yes* en *no*. Ze weet ook hoe ze een ijsje moet kopen: '*Can I have a chocolate icecream?*' In Spanje heeft ze in het zwembad aan een meisje gevraagd: '*What's your name? Where are you from?*' Dat heeft ze op vakantie van papa en mama geleerd. Ze luistert naar Engelse liedjes op Spotify en zingt soms ook mee, bijvoorbeeld met Becky G: *Singing in the Shower*. Ze kijkt niet naar Engelse films.

Donna wil ook Engels leren schrijven. Ze weet al dat de uitspraak vaak anders is dan de spelling. Soms lezen ze in de klas een stukje in het Engels. Ze kijken ook veel naar de digitale leraar. Donna begrijpt niet altijd alles wat die leraar zegt, maar ze kan wel altijd de vragen beantwoorden. Ze vindt het leuk om Engels te kunnen spreken, maar niet om het te leren. Soms spreekt ze Engels met papa en mama. Donna wil graag meer Engels leren spreken, maar ze is soms bang om fouten te maken tegen grote mensen.

Als je hebt geconstateerd dat de voorkennis van alle leerlingen beperkt is, laat je hen vaker luisteren naar begrijpelijke Engelse luisterfragmenten of liedjes over de te behandelen onderwerpen, zodat ze aan de taal kunnen wennen. Dat doe je ook bij ieder onderwerp dat aan de orde komt. De leerlingen krijgen daarmee een langere stille periode, een periode waarin ze nog niet zelf hoeven te spreken. De activiteiten stem je daarop af, met opdrachten die 'veilig' en goed uitvoerbaar zijn en waarbij de leerlingen nog niet meteen hoeven te spreken. Als leerlingen al veel Engels kennen, geef je ze taken en opdrachten waarmee ze hun Engels consolideren en verder

uitbreiden. Met deze gedifferentieerde aanpak kun je inspelen op de verschillen in voorkennis. In het hoofdstuk Flexibel Engels vind je meer informatie over differentiatie.

1.4.2 Aandachtspunten bij anderstalige, taalzwakke en dyslectische leerlingen

Ook voor anderstalige leerlingen is Engels verplicht in het basisonderwijs. In het voortgezet onderwijs is Engels een van de drie kernvakken. Iedere leerling, dus ook een anderstalige leerling die geen Engels heeft gehad, begint in het voortgezet onderwijs met een aanzienlijke achterstand.

De voorkennis van anderstaligen kan aanzienlijk verschillen van de voorkennis van Nederlandstalige kinderen, zowel in positieve als in negatieve zin. Sommige meertalige leerlingen hebben veel meer Engels buiten school geleerd dan Nederlandstalige leerlingen.

Anderstalige leerlingen die (nog) niet goed Nederlands spreken, hebben niet noodzakelijkerwijs een leer- of taalachterstand. Ze moeten alleen nog beginnen met het leren van Nederlands. Sommige anderstalige leerlingen spreken al wel Engels, maar nog geen Nederlands. Om te voorkomen dat anderstalige leerlingen via een omweg Engels leren (vanuit hun moedertaal via het Nederlands) spreek je zo veel mogelijk Engels in de les. Je hebt in subparagraaf 1.3.1 gezien dat door een situationeel aanbod van Engels in direct toepasbare zinnen de leerlingen het meteen kunnen gebruiken. Bij het spreken van Engels in de les ondersteun je de taal met gebaren, met het aanwijzen van voorwerpen en met het visualiseren van de boodschap. Ook kun je de leerlingen instructies laten uitvoeren. Deze benadering wordt *Total Physical Response* (TPR) genoemd. Hierover lees je meer in het hoofdstuk Meer taaldidactiek. Als alle leerlingen Engels leren via het Engels is hun beginsituatie gelijkwaardig. Engels leren via de doeltaal Engels is niet alleen goed voor anderstalige leerlingen, maar ook voor Nederlandstalige.

Voor dyslectische leerlingen is het extra goed als ze op jonge leeftijd zo veel mogelijk Engels leren verstaan en spreken. Meer informatie over dyslectische leerlingen en Engels vind je in het hoofdstuk Flexibel Engels.

In het speciaal basisonderwijs (SBO) is Engels niet verplicht. Maar ook voor deze leerlingen is het nuttig om (op hun eigen niveau) te starten met het leren van Engels en daarin gemotiveerd te worden. Je stemt de vakinhoud en aanpak af op de mogelijkheden van de leerlingen.

In het hoofdstuk Taalverwerving gaan we hier uitgebreid op in.

Anderstalige
leerlingen

Situationeel
aanbod

Total Physical
Response (TPR)

Dyslectische
leerlingen

Speciaal
basisonderwijs
(SBO)

1

1.5 What's new?

Onderwijs is volop in beweging. Vergeleken met tien of twintig jaar geleden zijn er veel dingen veranderd. We vatten hier de ontwikkelingen samen.

1.5.1 Recente ontwikkelingen

We hebben eerder al geconstateerd dat de buitenschoolse voorkennis van het Engels bij leerlingen groter is dan ooit, doordat het aanbod van Engels buiten school enorm toeneemt. Veel peuters en kleuters kennen tegenwoordig al een groot aantal woorden in het Engels, zoals de namen van kleuren, dieren, getallen en liedjes. Zelfs instructies voor computerspellen voor jonge kinderen zijn vaak in het Engels. Het gebruik van digitale hulp-

Buitenschoolse
voorkennis

Engels in
voorschoolse
programma's

middelen als apps en iPads helpt daarbij. Er is een toename van Engels in voorschoolse programma's, in de buitenschoolse opvang, in onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen en de grens is nog lang niet in zicht.

Buitenschoolse
opvang

Daarnaast groeien steeds meer kinderen op in meertalige situaties. Het aantal gezinnen waarin meerdere talen gesproken wordt, neemt toe. Er nemen dus ook steeds meer meertalige leerlingen deel aan het onderwijs. Zij leren Nederlands als tweede taal en Engels als derde of vierde taal. Ook sociale media zorgen voor een toename.

Hoogbegaafde
leerlingen

Meertalige
situaties

Herziening van kerndoelen en wijziging van taalbeleid worden gevolgd door vernieuwing van lespakketten. Er is een enorme keuze aan nieuwe lesmaterialen, ontwikkeld voor de jongste leerlingen door Nederlandse en Engelse uitgeverij.

Ook het gebruik van multimedia op school neemt toe: actuele lespakketten hebben een digitale component. Ook de digitale leraar heeft zijn intrede gedaan. Op internet zijn complete lesplannen te vinden, vooral op buitenlandse sites.

Language and
cultural
awareness

De rol van Engels als internationaal communicatiemiddel en het belang van communicatie tussen verschillende culturen, bijvoorbeeld ter bevordering van *language and cultural awareness* en *global citizenship*, vraagt om een aanscherping van de basis van het onderwijs in Engels. Het is te verwachten dat het beleid voor Engels wordt aangepast.

Global
citizenship

1.5.2 Ontwikkelingen in de didactiek

De vraag is of de didactiek voor de Engelse lessen is veranderd door de ontwikkelingen die in de voorgaande paragrafen zijn beschreven. Dit blijkt maar ten dele het geval. De doelstelling (communicatief Engels) is onveranderd gebleven; de uitgangspunten van de didactiek zijn ongewijzigd, maar de uitwerking is op de actualiteit en de leeftijd aangepast. Ook wordt er meer gebruikgemaakt van digitale middelen.

Vierfasenmodel
Schijf van vijf
voor het vreem-
detalenonderwijs

In de communicatieve benadering wordt bij Eibo gewerkt met het vierfasenmodel (Van Barneveld & Van der Sanden, 1987) en met de schijf van vijf voor het vreemdetalenonderwijs (Westhoff, 2008). Zo komen alle vaardigheden aan bod.

Binnen deze vakdidactische benadering is er een breed repertoire aan werkvormen gericht op functionaliteit, zoals Total Physical Response (TPR), de receptieve aanpak, Storyline Approach, task-based learning en het leren met digitale middelen.

Bij vvto staat natuurlijke taalverwerving centraal door spelenderwijs leren met veel variatie in werkvormen in de thema's die in het Engels worden aangeboden. Door de groei van CLIL is er een didactische aanpak bijgekomen, afgeleid van CLIL (zie subparagraaf 1.2.3). In de jongste groepen wordt gewerkt vanuit kleuter-CLIL. Daarbij worden (delen van) de kleuterthema's in het Engels aangeboden, met veel herhaling en in een concentrische aanpak die leidt tot opbouw van complexiteit en moeilijkheidsgraad. In feite is dit de werkwijze die je bij de kleuters ook in het Nederlands gebruikt.

Kleuter-CLIL

In de midden- en bovenbouw wordt zo veel mogelijk gewerkt vanuit primary CLIL, waarbij er (onderwerpen uit) vaklessen in het Engels worden aangeboden. Daarnaast kunnen eventueel aparte lessen Engels worden gegeven ter ondersteuning van de onderwerpen. Bij primary CLIL worden zowel taaldoelen en inhoudelijke doelen, als procesdoelen gesteld en er wordt taal-

Primary CLIL
Vaklessen in het
Engels

steun gegeven aan de leerlingen. Deze aanpak is in feite hetzelfde als wat goede leraren doen bij vaklessen in het Nederlands.

Bij deze vorm van natuurlijke taalverwerving spelen vormcorrectheid en expliciet grammaticaonderwijs een beperkte rol, ook in de midden- en bovenbouw. De leerlingen leren geen losse grammaticaregels, maar de regels worden als structuren aangeboden in 'toepasbare taalinput' en de leerlingen oefenen daarmee in allerlei situaties in realistische opdrachten.

Het gebruik van de doeltaal is belangrijk. Bij vvtto en primary CLIL is het noodzakelijk om in het Engels les te geven over de onderwerpen. Ook bij Eibo is dat wenselijk. Veel leraren in de bovenbouw doen dit bij Eibo niet altijd, maar ook dat is aan het veranderen.

In de hoofdstukken over vroeg vreemdetalenonderwijs en primary CLIL wordt de didactiek voor vvtto diepgaander besproken.

1.5.3 Kwaliteit van Eibo

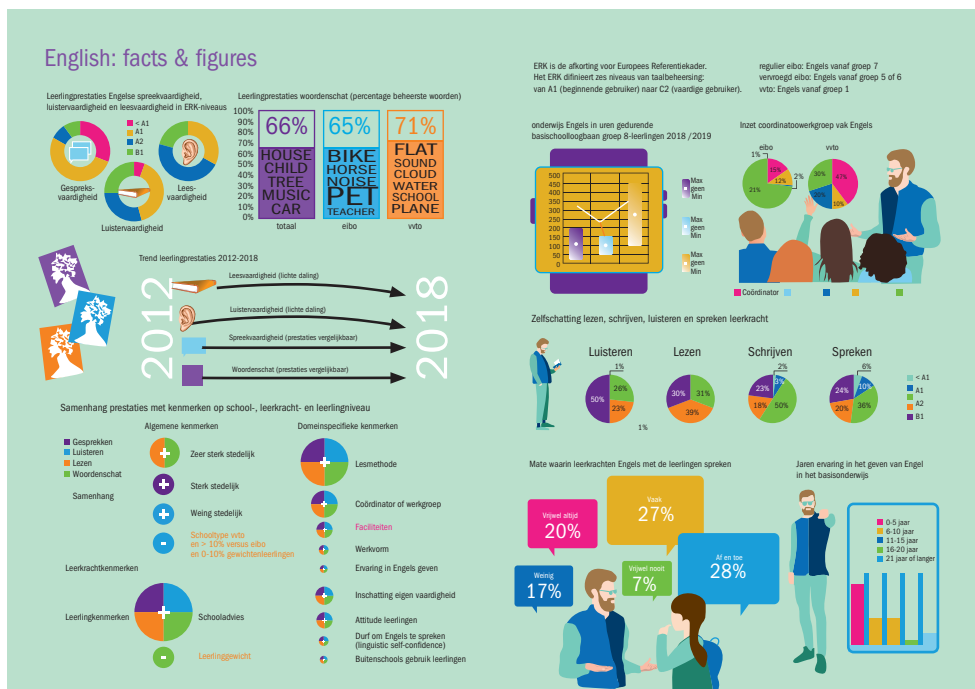
Gezien de ontwikkelingen in het onderwijs is het belangrijk dat de kwaliteit van het Engels regelmatig wordt onderzocht en vastgesteld. Sinds 1987 worden er peilingen uitgevoerd om de kennis, inzichten en vaardigheden van leerlingen in groep 8 te beschrijven. Dit gebeurt met de Periodieke Peiling van het Onderwijsniveau (PPON). Voor Engels zijn er vijf peilingen gehouden onder de leerlingen van groep 8 op 95 scholen. In figuur 1.9 zie je de uitkomst.

Periodieke Peiling van het Onderwijsniveau (PPON)

De resultaten van deze vijfde periodieke peiling vind je op de website.

FIGUUR 1.9 Peiling van het Engels in groep 8, 2017-2018

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2019

Uit onderzoek (SLO, 2011) blijkt dat meer dan de helft van de leraren niet in Engels is geschoold op de pabo, hoewel Engels op de pabo een verplicht vak is sinds 1983. Aan de kwaliteit van het Engels van leraren in het po valt dus nog veel te verbeteren. Na een eerste verplichte nascholingsronde voor zittende leraren bij de invoering van Engels (1984-1988) was er bijna geen enkele belangstelling meer voor nascholing Engels. Slechts 20% van de leraren volgde sinds 2001 enige vorm van nascholing Engels, vooral voor vvto. Op dit moment is er wel weer belangstelling voor nascholingscursussen vvto, al blijft de belangstelling voor taalvaardigheid achter.

Kennisbasis Engels voor de pabo

In 2021 verscheen de vernieuwde Kennisbasis Engels voor de pabo in 'Kennisbasis en profilering' (10voordeleraar, Den Haag). Vakdidactiek is daarin beperkt tot het kernprogramma en Engels wordt niet gekoppeld aan praktijkopdrachten. Voor taalvaardigheid wordt vermeld: 'De leraar beheerst hierbij van het Europees Referentiekader ten minste niveau B2 mondelinge taalvaardigheid, luistervaardigheid en woordenschat in relatie tot de specifieke context van het onderwijs (Classroom English). Onderzoek heeft aangetoond dat een hogere taalvaardigheid Engels van de leraar tot een betere Engelse taalvaardigheid van de leerlingen leidt.' Hiermee moet ook taalvaardigheid worden aangeboden en getoetst.

De kennisbasis is verplicht. Anno 2022 is er geen landelijke of uniforme toetsing van de Kennisbasis Engels: iedere pabo toetst wel of niet op geheel eigen wijze vakdidactiek en taalvaardigheid. Dat betekent dat de huidige generatie studenten weliswaar op de een of andere manier Engels krijgt, maar dat de verschillen tussen de pabo's en dus tussen de leerkrachten groot blijven.

Op de website vind je meer informatie over de nieuwe Kennisbasis Engels Pabo.

Kenniscentra vvto

Een positieve ontwikkeling is dat een aantal pabo's is gaan samenwerken als kenniscentra vvto. Elk van die pabo's biedt een eigen initieel en nascholingsprogramma, waarin vvto Engels, naast de Kennisbasis Engels, een plaats heeft. Het doel is om studenten beter voor te bereiden, zodat zij goed Engels kunnen geven in de gehele basisschool. Maar deze pabo's hebben geen gemeenschappelijk programma vvto: iedere pabo heeft een eigen programma en toetst zelf de extra component voor vvto.

1.5.4 Groei van vroeg vreemdetalenonderwijs Engels

Een van de meest opvallende ontwikkelingen is de explosieve groei van vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto) Engels, zie figuur 1.3. Op deze scholen leren de leerlingen spelenderwijs Engels, meestal vanaf groep 1, maar op circa tachtig scholen vanaf groep 5/6. Er worden geen formele lessen Engels gegeven, maar er worden activiteiten in het Engels uitgevoerd die anders in het Nederlands zouden worden aangeboden, zoals een spelles over kleuren. Door deze werkwijze pikken de leerlingen het Engels spelenderwijs op: spelenderwijs leren is het belangrijkste doel van vvto. Daarnaast geven enkele scholen Versterkt Engels vanaf groep 5/6 om de kerndoelen te halen.

Vvto-school

Iedere school die Engels vanaf groep 1 aanbiedt, kan zich vvto-school noemen. De term 'vvto-school' is geen beschermde naam. Vvto zegt alleen iets over het (vroeg) startmoment, maar de term geldt voor de gehele basisschool. Een groot aantal scholen heeft vvto ingevoerd door te vertrou-

wen op nieuw aangeschaft lesmateriaal voor alle groepen zonder na te denken over het eindniveau. Ambitieniveaus en criteria voor goed vvto zijn verwoord in de Landelijke Standaard vvto Engels.

Vvto-scholen die vanuit deze landelijke standaard werken (zie subparagraaf 1.3.3) bieden structureel Engels aan. Dit doen zij in een doorgaande lijn vanaf groep 1 tot en met groep 8, in structureel beschikbare tijd (minimaal een uur per week, bijvoorbeeld verdeeld over verschillende lesmomenten) en vanuit een kwaliteitskader met vier uitstrooprofielen. Ook zijn de leerkrachten nageschoold en er is een coördinator vvto op de school. Een aantal van deze scholen heeft accreditatie aangevraagd en een keurmerk gekregen waaruit blijkt dat zij volgens deze kwaliteitscriteria werken. Zij staan als gecertificeerde vvto-scholen vermeld op de site van Nuffic, de organisatie voor internationalisering in het onderwijs.

Landelijke
Standaard vvto
Engels

Coördinator vvto

1

1.5.5 Redenen voor de groei

Er zijn enkele redenen voor de snelle groei van vvto. De groei van vvto in het basisonderwijs en het experiment met tweetalig primair onderwijs (tpo) zijn een logisch gevolg van het succes van tweetalig onderwijs (tto) in het voortgezet onderwijs. Net als met tto zijn de ervaringen met vvto positief: jonge leerlingen boeken snel resultaat en vinden het leuk om een vreemde taal te leren, terwijl het voor leraren motiverend is om het positieve effect bij kleuters te ervaren. Leerlingen kunnen op deze manier ook worden voorbereid op de keuze voor tto.

Een andere reden is dat tegenwoordig ook vaak ouders het initiatief nemen voor vvto op de school van hun kinderen en dat steeds meer ouders bewust voor een school met vvto kiezen.

Daarnaast is de internationale markt steeds belangrijker en kiezen scholen ook voor vvto om zich te profileren, of omdat andere scholen in de omgeving vvto bieden en zij niet willen achterblijven. Een laatste reden kan zijn dat het startniveau voor Engels in de brugklas hoger is dan een aantal jaren geleden.

De belangrijkste argumenten die scholen geven voor hun keuze voor vvto hebben te maken met het belang van de leerlingen:

- Jonge kinderen leren het Engels spelenderwijs.
- Het leren van een tweede taal op jonge leeftijd leidt tot een betere uitspraak in die taal.
- De algemene vaardigheid om talen te leren wordt groter met een vroege start. Dit heeft ook een positieve uitwerking op de ontwikkeling van het Nederlands en andere talen en vaardigheden.

Vvto levert geen nadelen op (Goorhuis-Brouwer & De Bot, 2005 en Goorhuis 2010), ook niet bij anderstalige leerlingen. Integendeel: een bijkomend effect is dat vvto vaak een kwaliteitsimpuls geeft aan het (talen)onderwijs in de betrokken scholen, doordat zij bewust kiezen voor dit concept en het hele team op een positieve wijze betrokken is bij de ontwikkeling en uitvoering.

Niet iedereen is echter even enthousiast over vvto. De weerstand tegen vroeg starten met Engels komt vaak voort uit aannames die men heeft, bijvoorbeeld dat kleuters lekker moeten spelen (in plaats van Engels leren) of dat kinderen ervan in de war raken. Ook heerst het beeld dat Engels leren nadelig is voor kinderen met een taalachterstand in het Nederlands, of dat

het sowieso slecht is voor het Nederlands. Andere vaak gehoorde standpunten zijn: 'laat kinderen eerst maar eens fatsoenlijk Nederlands leren voordat ze met Engels beginnen' of 'Engels is slecht voor dyslectische leerlingen'.

Deze scepsis wordt niet onderbouwd door resultaten uit onderzoek in Nederland of in het buitenland.

Het op jonge leeftijd leren van Engels vindt spelenderwijs plaats en er zijn geen onderzoeksgegevens waaruit blijkt dat leerlingen ervan in de war raken. Onderzoek laat juist zien dat de ontwikkeling van het Nederlands proficiëert van vroeg Engels leren (Goorhuis & De Bot, 2005), en dat dyslectische leerlingen gebaat zijn bij een vroege start met Engels (Van Berkel, 2006).

Met de toename van het aantal vvto-scholen neemt ook het onderzoek naar vvto toe en wordt er steeds meer bekend over het effect van vvto.

Door de onderzoeksresultaten en doordat de ervaringen van de vvto-scholen bekend worden, nemen de kennis over en de belangstelling en het enthousiasme voor vvto in het onderwijsveld toe.

1.5.6 Lesmateriaal van Eibo tot vvto

Met de groei van vvto verandert ook het landschap voor het lesmateriaal.

De meeste scholen werken met een leergang voor Engels, in het po ook wel methode genoemd. De term methode is een beetje verwarrend, omdat deze term in de vakliteratuur gebruikt wordt om de didactische methode of aanpak aan te geven, gebaseerd op theoretische bronnen, zoals de communicatieve methode. Leergang en lespakket zijn meer gebruikelijke termen voor de lesmaterialen (tekstboek, werkboek, handleiding, geluidsmateriaal enzovoort) waar de leerkracht mee werkt. We gebruiken hier de beide termen als we leergangen voor Engels bedoelen.

Er is veel lesmateriaal beschikbaar voor alle scenario's voor Engels in het po, van Eibo in groep 7 en 8 tot vvto in alle groepen. Het gaat om het volgende materiaal:

- Nederlandse leergangen voor Engels, speciaal ontwikkeld voor de Nederlandse markt
- Engelstalige leergangen Engels voor de internationale markt, die goed bruikbaar zijn in Nederland
- Engelstalige leergangen voor een specifieke markt (bijvoorbeeld voor het Koreaanse of Russische onderwijs) die meestal niet geschikt zijn voor het Nederlandse onderwijs
- aanvullend lesmateriaal voor gebruik naast de methode

De leergangen werken vanuit het communicatieve principe, hoewel er enkele uitzonderingen zijn. Ze bevatten audio- en/of beeldmateriaal, digitaal materiaal en toetsen. Naast leergangen zijn er ook veel aanvullende lesmaterialen. Voor kerndoel 16 bijvoorbeeld is er een keur aan woordenboeken: woordenboeken speciaal voor jonge kinderen, zoals *picture dictionaries* (beeldwoordenboeken), woordenboeken op thema en alfabetische woordenboeken.

Je hoeft niet altijd met een kant-en-klaar lespakket te werken; een lespakket kan nooit alles bieden wat je aan differentiatie nodig hebt. Het is daarom handig en verstandig om extra materiaal bij het lespakket te zoeken, zodat je de lessen Engels op je groep kunt afstemmen. Het voordeel is dat je daarmee goed kunt aansluiten bij datgene wat je leerlingen willen en

kunnen, en ook bij de actualiteit, bijvoorbeeld speciale feesten en feestdagen zoals Kerstmis en Valentijnsdag, de seizoenen en projecten in de school. Je hebt immers ieder jaar een andere klas waarin andere zaken spelen en ook de actualiteit verandert. Met extra lesmateriaal kun je ook differentiëren: er zijn talloze boeken en bronnen met puzzels, spelletjes, liedjes, woordenschat-activiteiten en gesprekjes. Vooral internet biedt een zee aan gratis lesideeën en -materiaal. Vaak kun je dit met wat kleine didactische aanpassingen meteen gebruiken in de les. In figuur 1.10 zie je een voorbeeld van CLIL-materiaal van het internet.

FIGUUR 1.10 Lesmateriaal voor primary CLIL: My Plate

Name: _____

My Plate

Directions: Eating the proper foods in the proper amounts is one way of staying healthy. Color the dot next to each food to show the group to which the food belongs.

© www.HaveFunTeaching.com

Bron: havefunteaching.com

Het kost veel tijd wanneer je al het lesmateriaal zelf zoekt. Dat willen we ook niet aanraden. De ervaring leert dat de lessen Engels dan ook vaker uitvallen. Zelf al het lesmateriaal maken is nog lastiger, omdat je authentiek luistermateriaal moet vinden dat geschikt is voor het onderwerp en het specifieke niveau. Ook dat kost veel tijd. Het is aan te raden om een basis van aanvullend en extra lesmateriaal op te bouwen, als aanvulling op de leergang en voor differentiatie.

Het is een misverstand dat je één leergang voor groep 1 tot en met 8 moet kiezen. Het is heel goed mogelijk om een leergang voor groep 1 tot en met 4 te kiezen en vervolgens een voor de midden- en een voor de bovenbouw, afhankelijk van het scenario en het ambitieniveau van de school. In het hoofdstuk over vroeg vreemdetalenonderwijs komen we uitgebreid terug op het kiezen van een leergang. Daar vind je ook de Kieswijzer vvto, een hulpmiddel om een geschikte leergang te kiezen.

Kieswijzer vvto

Goed lesmateriaal is niet bepalend voor de kwaliteit van de lessen. Je kunt ook slechte lessen geven met goed materiaal, en omgekeerd kun je goede lessen geven met een ouderwetse leergang of een bord met een krijtje. Differentiatie zul je zelf moeten aanbrengen: iedere klas is verschillend en er is geen lespakket dat voor alle situaties geschikt is. Het is de verantwoordelijkheid van de leraar om het materiaal uit de leergang zo te gebruiken dat de activiteiten en het materiaal aansluiten bij de vaardigheden en behoeften van de leerlingen die op dat moment Engels krijgen. Voor een goed leerrendement bij de leerlingen gebruik je het lesmateriaal kritisch en werk je altijd toe naar een ambitieniveau, vanuit de vakdidactiek, de kerndoelen en uiteraard ook vanuit de doelen en visie van de school.

1.6 Vragen over vroeg vreemdetalenonderwijs

Een nieuwe en snelle ontwikkeling als vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto) roept vragen op. In deze paragraaf gaan we in op vragen over de juiste startleeftijd voor vvto, (de verdeling van) het aantal lessen, de geschiktheid voor leerlingen en scholen, de invoering en de onderzoeken.

1.6.1 Welk niveau kunnen de leerlingen bereiken met vvto?

Als gevolg van de groei van vvto is in 2011 een Landelijke Standaard vvto Engels ontwikkeld naast de kerndoelen voor Eibo. Deze standaard is niet verplicht, maar biedt scholen een richtlijn om structureel goed vvto Engels te geven, in tegenstelling tot 'gezellig Engels' (zo nu en dan een liedje of een spelletje in het Engels doen).

In de standaard wordt nader ingegaan op de factoren die ten grondslag kunnen liggen aan de verschillen in niveaus voor leerlingen die uitstromen naar vmbo, havo en vwo. Met het oog op de ontwikkeling van een doorlopende leerlijn Engels wordt aan de hand van het Europees Referentiekader voorlopig uitgegaan van vier streefniveaus, uitgaande van acht jaar lang iedere week Engels (zie figuur 1.11). Een van de criteria in de standaard is een minimumlestijd van één uur Engels per week, zo mogelijk verdeeld over meerdere lesmomenten en dagen.

**Landelijke
Standaard vvto
Engels**

**Vier
streefniveaus
Minimumlestijd**

FIGUUR 1.11 Uitstroomniveaus Engels po van de Landelijke Standaard vvtto Engels

	VMBO	HAVO	VWO
Luisteren en begrijpen	A1	A2	A2/B1
Interactie	A1	A2	A2/B1
Lezen en begrijpen	A1	A2	A2
Schrijven	A1	A1/A2	A2

Bron: Landelijke Standaard vvtto Engels (Nuffic, 2011)

Er wordt gewerkt met de volgende indicatoren en checkpoints:

- Engels wordt gebruikt als voertaal door zowel de leerkracht als de leerlingen.
- Er is een uitnodigend en veilig werkklimaat voor Engelstalige activiteiten op school.
- De leerkracht weet Engelstalige bronnen buiten de school goed te gebruiken.
- De school heeft structurele aandacht voor internationaliseringsactiviteiten.

Voertaal

Veilig werkklimaat

Engelstalige bronnen

Internationaliseringsactiviteiten

Het Nederlandse basisonderwijs moet in het Nederlands worden gegeven. Om Engels in het Engels te kunnen geven – een belangrijk principe in het vreemdetalenonderwijs – is de wet aangepast, zodat scholen tot 15% van de lestijd in het Engels kunnen geven. Let wel: dat kan zijn om lessen Engels in het Engels te geven, maar vooral om thema's of vakken in het Engels te geven (primary CLIL). Deze aanpak is sterk in opkomst. Niet alle scholen kiezen voor deze aanpak die lessen Engels vervangt. Er zijn scholen die na kleuter-CLIL weer reguliere lessen Engels geven in de middenbouw. Ook geven sommige scholen naast primary CLIL ook reguliere lessen Engels om CLIL te ondersteunen. Die keuzes geven al aan dat één methode voor groep 1 tot en met groep 8 niet logisch is.

1.6.2 Welke scenario's zijn er?

Met vvtto krijgen de leerlingen acht jaar Engels vanaf groep 1. Je zou dan verwachten dat de leerlingen altijd op een hoger niveau uitkomen dan met alleen Engels in het basisonderwijs (Eibo) in groep 7 of 8. Uit onderzoek blijkt echter dat sommige vvtto-leerlingen na acht jaar Engels zelfs lager scoren dan Eibo-leerlingen met slechts twee jaar Engels! Zoals al in subparagraaf 1.3.1 is gezegd, zijn goede resultaten afhankelijk van verschillende factoren, zoals de tijd die voor Engels wordt ingeruimd (minimaal een uur per week), de kwaliteit van de eigen vaardigheid van de leerkracht en borging van de continuïteit. Niet iedere school werkt met de Landelijke Standaard vvtto Engels. Het scenario waarin Engels wordt aangeboden, verschilt per school en is afhankelijk van het ambitieniveau.

Er zijn vijf ambitieniveaus te onderscheiden:

- 1 Het niveau dat alle leerlingen wettelijk verplicht zijn te halen aan het eind van de basisschool, oftewel de kerndoelen. Structureel Eibo – minimaal een uur per week Engels, praktisch geen lesuitval en minimaal A1 als streefniveau voor alle leerlingen – kun je bereiken in twee jaar met goede lessen Engels in groep 7 en 8.

Ambitieniveaus

Kerndoelen

Structureel Eibo

Internationalisering**Structureel vvto****Uitstroomniveaus****Tussenniveau**

- 2 Versterkt Engels vanaf groep 5/6, heeft een hoger ambitie- en eindniveau dan bij structureel Eibo, omdat het gekoppeld wordt aan internationalisering.
- 3 Structureel vvto, al dan niet met Primary CLIL, met behulp van de Landelijke Standaard vvto Engels, is het tweede mogelijke niveau (zie figuur 1.11). De uitstroomniveaus zijn gedifferentieerd en liggen aanzienlijk hoger dan het niveau van de kerndoelen.
- 4 Een derde scenario is een tijdelijk tussenniveau om te groeien van structureel Eibo naar structureel vvto. Een school die nog niet weet of de niveaus van de standaard haalbaar zijn, kan er bewust voor kiezen om te starten met als doel het behalen van één set niveaus lager dan de standaard: A1+ of tussen A1 en A2. Als dat goed gaat, kan bijvoorbeeld drie of vier jaar later de stap worden gezet naar de niveaus en doelen van de Standaard vvto. Voor dit tussenniveau gelden dan wel dezelfde eisen als voor de Standaard vvto, maar het voordeel is dat er meer tijd is om deze eisen vorm te geven en om na te scholen. Dat geldt ook voor de methodekeuze.
- 5 Het vierde niveau is datgene wat de pilot tweetalig primair onderwijs (tpo) oplevert.

Het mag duidelijk zijn dat scholen die kwalitatief vvto willen bieden, kiezen voor ambitieniveau 2, 3 of 4.

Op de website vind je een artikel over de opbrengst van vvto. (Bodde-Alderlieste 2015)

1.6.3 Wat is de juiste startleeftijd?

Niet iedere school begint in groep 1 met vvto. In veel Europese landen wordt gestart met vvto op de leeftijd van 6 of 8 jaar en ook in Nederland zien we verschillende startmomenten. We bekijken hier de start met vvto in de verschillende groepen en geven aan wat daarbij opvalt.

Startmomenten

De meeste scholen die voor vvto kiezen, starten in groep 1. 'Hoe eerder, hoe beter' ligt voor de hand vanuit het oogpunt van taalverwerving, spontaan en spelenderwijs. Bovendien heb je dan acht jaar de tijd om de niveaus van de Standaard vvto te halen. Wat de leerlingen in groep 1 en 2 hebben geleerd aan luister- en spreekvaardigheid kan worden onderhouden en uitgebreid in groep 3 en 4.

Starten in groep 2 komt in de praktijk zelden voor. Ook een start in groep 3 wordt niet vaak gemaakt, omdat de leerlingen in deze groep leren lezen en schrijven in het Nederlands.

Bij een start in groep 5 of 6 is het de vraag of je de streefniveaus van de Standaard vvto haalt. Het biedt wel meer tijd om de niveaus van de kerndoelen Engels te halen dan met een later begin in groep 7. Het nadeel is dat de leerlingen niet meer zo spontaan leren als de kleuters (zie de informatie over de kritische leeftijd in het hoofdstuk Taalverwerving). Beginnen in groep 7 is aan de late kant om alle leerlingen de kerndoelen te laten halen en is zeker niet geschikt om de doelen van de Standaard vvto te halen. Zoals al eerder gezegd hebben met name dyslectische leerlingen altijd baat bij een vroege start met Engels, mits het (in eerste instantie) niet schriftelijk wordt aangeboden, maar zo veel mogelijk mondeling. Zo kunnen ze wennen aan de klanken en de uitspraak.

1.6.4 Wat is het juiste aantal uren?

In de praktijk varieert het aantal uren Engels vvtto sterk. Sommige scholen kiezen ervoor om iedere week een of meer uren met Engels bezig te zijn, bijvoorbeeld de EarlyBird- of TalenT-scholen. Op andere scholen is dat een half uur tot een uur per week. Uit ervaring blijkt dat de leerlingen enkele uren Engels per week nodig hebben om Engels te gaan spreken. Unsworth e.a. (2012) constateren in het Foreign Languages in Primary School Project (FLIPP) dat 60 minuten of minder bij leerlingen leidt tot significant lagere scores dan bij leerlingen die tussen 60 en 120 minuten of meer dan 120 minuten Engels per week hebben gehad. Uit de verkenning naar Engels in het basisonderwijs blijkt slechts 8% van de scholen minimaal een uur per week aan Engels te besteden; 1% geeft meer dan twee uur (Thijs e.a. 2011). Ook speelt het taalniveau van de leerkracht een belangrijke rol. Bij leraren vanaf B2-niveau behalen de leerlingen betere resultaten dan bij leraren met een lager taalniveau.

Belangrijker dan het aantal uren is dat Engels vanaf het begin in iedere volgende groep structureel wordt ingeroosterd en dat er met een leerplan naar een niveau wordt gewerkt. Daarmee creëert de school een ononderbroken leerlijn, die nodig is om taalverlies te voorkomen, dat wil zeggen: verlies van taalbeheersing wanneer de leerling de taal enige tijd niet (meer) gebruikt. Daarnaast blijken de volgende factoren van belang: de intensiteit van het programma, de (taal)vaardigheden van de leerkracht en de tijd dat de leerlingen zelf actief Engels spreken (de kindtijd). Overigens gebeurt bij leerlingen het verwerken van datgene wat ze hebben geleerd ook buiten schooltijd.

Taalverlies

Kindtijd

Conclusie: de beste situatie is wanneer goed voorbereide leraren Engels met minimaal B2-niveau in alle jaargroepen op een interactieve manier een aantal vaste uren per week geven. Dat hoeft niet veel extra lestijd te kosten: met primary CLIL worden thema's en vaklessen die anders in het Nederlands worden aangeboden nu in het Engels behandeld.

1.6.5 Wat is de juiste verdeling van de uren over de groepen?

Eerder hebben we al gesteld dat het belangrijk is om structureel tijd aan Engels te besteden, en niet maar af en toe. Scholen moeten bij invoering ook ruimte hebben om te onderzoeken welke verdeling het best werkt. Dat kan met een invoeringsplan en een beleidsplan vvtto.

Met de groei van vvtto is er sprake van ontwikkeling van modellen, standaarden en eindtermen voor vvtto. Engels maakt daarbij zo mogelijk deel uit van een integrale leerlijn, afhankelijk van het onderwijsconcept van de school. Een leerlijn is een beredeneerde opbouw van tussendoelen en inhouden, leidend naar een einddoel. Een integrale leerlijn is een leerlijn waarin de leerlingen opdrachten uitvoeren over diverse onderwerpen (bijvoorbeeld ten behoeve van internationalisering), in complexiteit oplopend, die leiden tot actieve beheersing van de taal. Dit betekent dat Engels niet een apart, losstaand vak is, maar is verbonden aan andere vakken en onderwerpen. De school kan ervoor kiezen om een uur Engels achter elkaar te geven, maar beter is het om Engels op meerdere momenten per week aan te bieden. Voor jonge leerlingen in de onderbouw is het beter om te werken met korte lesmomenten die worden verdeeld over de dag en de week. In figuur 1.12 zie je een voorbeeld van de manier waarop een school zo'n integrale leerlijn kan vormgeven.

Integrale leerlijn

FIGUUR 1.12 Engels op OBS Jan Harmenshof, een Talent-school

Groep	Uren per week	Activiteiten	Methode
1	2 keer 20 minuten (mtn) + iedere dag 5 mtn	Lessen uit het lespakket Kleine activiteit zoals liedje, verhaaltje, spelletje	My name is Tom, aangevuld met eigen lessen (vaak CLIL)
2	2 keer 20 mtn + iedere dag 5 mtn	Lessen uit het lespakket Kleine activiteit zoals liedje, verhaaltje, spelletje	My name is Tom
3	2 keer 30 mtn + 3 keer 10 mtn	Lessen uit het lespakket Kleine activiteit	Happy House 1
4	2 keer 30 mtn + 3 keer 10 mtn	Lessen uit het lespakket Kleine activiteit	Happy House 2
5	2 keer 30 mtn + 3 keer 10 mtn 1 keer per maand CLIL-les Start met lezen van graded readers	Lessen uit het lespakket Kleine activiteit Muziek, tekenen of handvaardigheid Lezen	Happy Street 1
6	2 keer 30 mtn + 3 keer 10 mtn 2 keer per maand CLIL-les Lezen van graded readers	Lessen uit het lespakket Kleine activiteit Muziek, tekenen of handvaardigheid Lezen	Happy Street 2
7	2 keer 45 mtn + 5 keer 5 mtn 1 gymles 2 keer per mnd CLIL-les Zelfstandig lezen van boeken	Lessen uit het lespakket Kleine activiteit Gym Muziek, tekenen of handvaardigheid Lezen	Happy Earth 1
8	2 keer 45 mtn + 5 keer 5 mtn 1 gymles 3 keer per maand Zelfstandig lezen van boeken	Lessen uit het lespakket Kleine activiteit Gym Muziek, tekenen of handvaardigheid Lezen	Happy Earth 2

- Door de gehele school wordt vier keer per jaar een *English afternoon* georganiseerd, in een voorop vastgesteld thema, waar alleen maar Engels wordt gesproken. Leerlingen kunnen diploma's krijgen voor *the best speaker of the afternoon*.
- Voor de bovenbouw is er ook een jaarlijkse *speaking contest*.
- Ieder jaar wordt in de groepen 6 en 8 een Anglia-examen afgenomen. De coördinator Engels is zelf assessor en kan daarom het mondelinge examen afnemen in een voor de leerlingen veilige en vertrouwde omgeving.

1.6.6 Hoe borg je de kwaliteit van vvto op een school?

Er zijn verschillende mogelijkheden om de kwaliteit van vvto te borgen. We noemen er hier vier. Ten eerste werkt een goede vvto-school met de Landelijke Standaard vvto Engels om de vier uitstroomniveaus te bereiken. Daarnaast kan de school een coördinator vvto aanstellen. Ook kan een vvto-school accreditatie aanvragen om een van de officiële vvto-keurmerken te krijgen: Cedin, EarlyBird en/of Talent. Deze zijn alle drie goedge-

keurd door de Nuffic. Ten vierde kan een school gebruikmaken van de Kieswijzer vvtto Engels om een goede vvtto-leergang te kiezen, waarin eind- en tussenniveaus zijn aangegeven (Bodde-Alderlieste 2016b).

1.6.7 Is vvtto geschikt voor alle leerlingen en scholen?

Om deze vraag te beantwoorden, kijken we eerst naar de groei van tweetalig voortgezet onderwijs (tto). Bij tto wordt minimaal de helft van de vakken in een vreemde taal gegeven. Het is vanuit het vwo via de havo op het vmbo ingevoerd. Van de 648 scholen voor voortgezet onderwijs in 2020 zijn er 130 lid van het netwerk tweetalig onderwijs. Het grootste deel daarvan biedt tto aan op vwo en/of havo. Maar tto op het vmbo blijft groeien. Op bijna alle scholen is de vreemde taal Engels. Er zijn twee scholen in de grensstreek met Duitsland die ook tweetalig onderwijs Nederlands-Duits aanbieden.

Tweetalig
voortgezet
onderwijs (tto)

1

Uit voorgaande gegevens blijkt dat tweetalig onderwijs geschikt is voor leerlingen op alle niveaus in het voortgezet onderwijs. Deze gegevens kun je doortrekken naar het primair onderwijs. De mogelijkheid waarbij tweetalig basisonderwijs wordt gegeven met 30 tot 50% van de lestijd in het Engels wordt nog onderzocht. Vvtto is formeel geen tweetalig onderwijs, maar een vorm van talenonderwijs waarbij het onderwijs tot 15% van de lestijd in het Engels kan worden gegeven. Daarbij moet wel goed rekening worden gehouden met (taal)zwakke leerlingen, maar verder maakt het niet uit of kinderen een- of meertalig zijn, een migrantenachtergrond hebben, dyslectisch of hoogbegaafd zijn. Hiervoor zijn de volgende redenen te geven:

- De gemiddelde (jonge) leerling leert spelenderwijs en ervaart het als een uitdaging om Engels te leren.
- Taalzwakke leerlingen hebben altijd baat bij meer aandacht voor taal, ook als het een vreemde taal is. Het metalinguïstische bewustzijn (taalbewustzijn of vermogen bij jonge kinderen om te abstraheren van de betekenis van taal en zich te richten op de vorm) wordt door het werken aan taal beter ontwikkeld en daar hebben ook zij baat bij. Wel is bij deze leerlingen een meer gedifferentieerde aanpak nodig.
- Meertalige leerlingen hebben voordeel van hun eerdere taalleerervaringen. Voor hen is het geen bezwaar om een andere taal te leren. Andersstalige leerlingen (bijvoorbeeld van Marokkaanse, Turkse of Afghaanse afkomst) leren met vvtto net zo goed Engels als eentalige leerlingen. Uit onderzoek blijkt zelfs dat het leren van Engels een positief effect kan hebben op het Nederlands. Voorwaarde is wel dat meertalige leerlingen hun eigen moedertaal goed beheersen en dat ze Engels leren via het Engels en niet via het Nederlands.
- Dyslectische leerlingen moeten volgens deskundigen juist jong beginnen met Engels leren. Met een vroege start hoeven ze ook nog niet te lezen of te schrijven. Eventuele problemen zijn pas te verwachten als ze gaan lezen en schrijven (zie het hoofdstuk Flexibel Engels).
- Hoogbegaafde leerlingen vinden in vvtto een welkome uitdaging. In het onderwijs aan hoogbegaafden maakt Engels vaak deel uit van het reguliere aanbod.

Metalinguïstisch
bewustzijn

1.6.8 Hoe voer je vvtto in?

De invoering van vvtto is een zaak van de hele school. Als experiment kun je voorafgaand aan de invoering 'gewoon' beginnen te experimenteren met vvtto en enkele activiteiten in het Engels geven. Om te voorkomen dat al-

Invoering van
vvtto

leen de kleuters Engels krijgen en er vanaf groep 3 geen Engels meer wordt gegeven, is het nodig dat het hele team achter vvto staat, dat het programma Engels voor alle groepen in een schoolplan wordt verankerd en dat de school en de leraren zich goed voorbereiden. Dit begint met een oriëntatie op vvto en nascholing in specifieke vvto-didactiek.

Bij vvto heb je als leraar een centrale rol aan het begin van dit vreemde-taalproces dat nog vele jaren zal duren. Daarom zijn onder andere een goede beheersing van het Engels en een positieve benadering zo belangrijk.

Er zijn scholen die al veel ervaring hebben met vvto. Op de Prinsenschool in Enschede bijvoorbeeld wordt al vanaf 1993 vvto gegeven. Het uitgangspunt is daar altijd geweest dat vvto geschikt is voor alle leerlingen, zowel een- als meertalig, en dat blijkt nog steeds een goed uitgangspunt. Inmiddels hebben veel scholen ervaring met vvto, ook aan anderstalige leerlingen.

Scholen hoeven niet zelf het wiel uit te vinden. Er zijn organisaties die ondersteuning kunnen bieden, zoals Nuffic of de vvto-pabo's. Daarnaast zijn er enkele particuliere organisaties actief. Er zijn netwerken van vvto-scholen waar scholen zich bij kunnen aansluiten, zoals bij Nuffic, de Nederlandse organisatie voor internationalisering in het onderwijs.

Ook is er beperkte financiële ondersteuning mogelijk voor vvto-scholen. De school kan bij het starten van vvto subsidie aanvragen bij Nuffic, bijvoorbeeld voor de aanschaf van lesmaterialen of voor leraren die een cursus taalvaardigheid in het buitenland willen volgen. Op de website van de Nuffic is een Stappenplan vvto te downloaden met als titel: *Stap in de wereld. Starten met vroeg vreemdetalenonderwijs* (2015) (zie figuur 1.13).

Positieve benadering

Subsidie

Stappenplan vvto

FIGUUR 1.13 Voorbeeld uit het stappenplan vvto van Nuffic

Bron: nuffic.nl

1.6.9 Onderzoek naar vvto

Zowel nationaal als internationaal wordt er continu onderzoek gedaan naar het effect van Engels in het po. Ook is er al een breed scala aan onderzoeksresultaten bekend. Zo laat Nederlands onderzoek zien welk effect het leren van een tweede taal heeft op de eerste taal (Goorhuis & De Bot, 2010) en geeft internationaal onderzoek de uitkomst van het beoordelen van vaklessen in een andere taal (Serra, 2007).

Binnen het onderzoek naar *Early Language Learning in Europe* (ELLiE) is van 2006 tot 2010 vergelijkend onderzoek gedaan naar vvto in zeven verschillende landen, waaronder Nederland. Er is onder andere onderzocht welke aspecten een goed rendement opleveren.

In Nederland is in het al eerder genoemde FLIPP-onderzoek (2012) gezocht naar het antwoord op vragen als: wat is het effect van vroeg beginnen vergeleken met later beginnen, welk effect heeft de taalvaardigheid van de leerkracht, en hoeveel uur les per week is nodig om kinderen goed Engels te leren op de basisschool. De Kraaij (2016) deed onderzoek naar de aansluiting van het vo op het po. Verder zijn veel onderzoeksresultaten gebundeld in de publicatie *Wat weten we over vroeg Engels op de basisschool? Effecten van vroeg vreemdetalenonderwijs op de moedertaal en de leerprestaties in de vreemde taal* (Leiden, Expertisecentrum mvt, 2012). Recent onderzoek is ook te vinden in deel 1 van het *Handboek vvto* (Corda e.a., 2014).

Onderzoek

1

1.7 Introductie van Primary CLIL

Content and Language Integrated Learning (CLIL) is de didactische methode waarbij vakken en vakinhouden in het Engels worden gegeven. In het voortgezet onderwijs wordt deze methode gebruikt bij tweetalig onderwijs.

In deze paragraaf belichten we verschillende aspecten van CLIL op de basisschool en vergelijken we CLIL met het reguliere Eibo. De didactiek voor CLIL komt aan de orde in het hoofdstuk Primary CLIL.

1.7.1 Wat is primary CLIL?

Gezien de groei en het succes van vvto in de onderbouw was het voorspelbaar dat er ook vraag zou komen naar een vorm van tweetalig onderwijs in de midden- en bovenbouw van het basisonderwijs. Immers, als een school aan de onderbouwleerlingen nieuwe vakinhouden en thema's aanbiedt in het Engels (dus geen reguliere lessen Engels geeft), dan is het niet logisch om dit in groep 5 te vervolgen met reguliere lessen Engels (Eibo).

CLIL is in het tweetalig voortgezet onderwijs al een begrip. Het staat voor *Content and Language Integrated Learning*: integratie van taalonderwijs en vakinhoud. Dat maakt het uitermate geschikt voor vvto. Vvto in de onderbouw van de basisschool is feitelijk een soort kleuter-CLIL, omdat kleuter-thema's (bijvoorbeeld in een spelles) in het Engels worden aangeboden en er geen aparte lessen Engels worden gegeven.

Ook in de midden- en bovenbouw van de basisschool is CLIL in opkomst, als logisch vervolg op vvto in de onderbouw. In de middenbouw en bovenbouw noemen we de integratie van taal- en vakonderwijs primary CLIL. De leerlingen krijgen dan bij een of meer vakken specifieke vakinhouden in het Engels aangeboden, bijvoorbeeld bij biologie en aardrijkskunde. Uitgangspunten zijn de vakinhoud en actieve ondersteuning van het taalverweringsproces (Engels) van de leerlingen, maar ook het (leer)proces is be-

Kleuter-CLIL

langrijk. De leerlingen moeten immers met elkaar en de leerkracht in het Engels samenwerken en communiceren. Meer nog dan bij vvto is er bij primary CLIL sprake van taalgericht vakonderwijs (Van Hasselt 2007), door een bewuste keuze van (geschikte) onderwerpen die in de doeltaal worden behandeld. Ook is er aandacht voor de opbouw in complexiteit (leerlijnen) van de vakdomeinen. Uiteraard zijn de kerndoelen leidend.

Niet alle scholen bieden vvto aan in de vorm van CLIL of hebben behoefte aan primary CLIL voor de midden- en bovenbouw. In de praktijk is het (te) vaak zo dat er in de onderbouw wel met een thematische leergang wordt gewerkt, maar dat in de bovenbouw een stapje terug wordt gedaan met reguliere lessen Engels. Vaak moeten de leerlingen dan woordjes uit het hoofd leren die schriftelijk worden overhoord. Er zijn veel scholen die het op deze manier aanpakken, maar het is logischer, effectiever, meer tijdbesparend en conform de Standaard vvto om te werken vanuit primary CLIL.

Door te kiezen voor primary CLIL worden niet alleen vakgebieden en talenonderwijs geïntegreerd, maar ook de theorieën die daaraan ten grondslag liggen. Aan de ene kant zijn dat theorieën betreffende vreemdetaalverwerking en aan de andere kant algemene leer- en ontwikkelingstheorieën. Deze integratie vormt een belangrijke vernieuwing die de kwaliteit van het basis- en het talenonderwijs ten goede kan komen.

Anders dan bij tto in het voortgezet onderwijs, waar ongeveer de helft van de lestijd in de doeltaal wordt gegeven, beperkt vvto zich tot één à twee uur per week, met een maximum van 15% van de lestijd. We spreken hier over primary CLIL en niet over CLIL, omdat de didactiek voor primary CLIL is afgestemd op leerlingen in de basisschoolleeftijd.

1.7.2 Groei van CLIL

CLIL groeit snel in Europa en ook daarbuiten in Azië, Afrika en Zuid-Amerika. We staan hier nog even stil bij de ontwikkeling van CLIL in het voortgezet onderwijs. Tweetalig onderwijs en daarmee de toepassing van CLIL maakt in Nederland sinds de jaren negentig van de vorige eeuw een snelle groei door. De twee belangrijke doelen die tto-scholen willen bereiken, zijn: het vergroten van de taalbeheersing en het verkrijgen van een internationale oriëntatie bij de leerlingen.

De voordelen van CLIL zijn:

- Voor de leerlingen is er sprake van een win-winsituatie, omdat ze tegelijkertijd een taal en vakinhoud leren, in minder tijd dan in aparte vaklessen. Ze leren Engels in een natuurlijke, betekenisvolle context. CLIL-leerlingen blijken door de combinatie van vakinhoud en taal ook efficiënter te leren dan leerlingen die hetzelfde leren in aparte vaklessen. Omdat de leerlingen een actieve rol hebben, leren ze beter communiceren (bijvoorbeeld onderhandelen en uitleggen) in de vreemde taal. Dat biedt later bijvoorbeeld betere kansen op de (internationale) arbeidsmarkt.
- Voor de leraar is er veel taalaanbod beschikbaar, omdat de vakinhouden in het Engels worden aangeboden. Er is wereldwijd veel materiaal beschikbaar en er zijn ook aparte leergangen voor het tto. Ook komt CLIL tegemoet aan de vraag om het onderwijs betekenisvoller te maken en de motivatie van leerlingen te verhogen. CLIL is minder saai dan acht jaar lang lessen Engels krijgen. Als de leerlingen gemotiveerd zijn, is de leraar dat ook, en omgekeerd.

- Voor de school biedt CLIL de mogelijkheid tot vakintegratie. Met de toepassing bij meerdere vakken is er meer tijd voor taalverwerving dan in een 'verbrokken' rooster. Het geeft vaak een impuls aan de kwaliteit van het onderwijs in de school door de samenwerking tussen vakdocenten en taaldocenten.
- Ouders zijn enthousiast, omdat Engels breder wordt aangeboden dan met reguliere lessen Engels.

Vakintegratie

1.7.3 Kanttekeningen bij primary CLIL

Natuurlijk zijn er bij primary CLIL ook kanttekeningen te plaatsen. We noemen hier de belangrijkste, met mogelijke oplossingen:

- Leerlingen zijn vaak onzeker wanneer ze starten met CLIL, dus de leraar moet hen goed kunnen ondersteunen. De school moet de leerlingen in de beginfase goed begeleiden. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van ervaringen van andere CLIL-scholen, bijvoorbeeld van het netwerk van vvtto-scholen van Nuffic.
- Leraren zijn vaak onzeker. Ze moeten het Engels goed beheersen om met CLIL te kunnen werken. Nascholing van het gehele team in CLIL, zowel voor taalvaardigheid als didactiek, biedt de oplossing.
- Vaak wordt ook de vraag gesteld of CLIL niet ten koste gaat van de vakinhoud. Onderzoek wijst echter uit dat het bij een vroege start met CLIL nauwelijks iets uitmaakt of een vak in de schooltaal wordt gegeven of in de vreemde taal. Bij een latere *immersion* (onderdompeling) in de doeltaal (in het voortgezet onderwijs) is er aanvankelijk wel sprake van moeite met de vakinhoud, maar dit wordt meestal ingehaald in een later stadium.
- De school moet investeren in CLIL en die invoering kost tijd, geld en energie. Er zijn enkele beperkte subsidies beschikbaar voor scholen die tweetalig onderwijs aanbieden en voor leraren die hun taalvaardigheid Engels willen verbeteren.
- Ten slotte moet ook de schoolleiding achter dit concept staan en het actief ondersteunen. Het ELLiE-onderzoek (2011) wijst uit dat dit een van de factoren voor succes is bij vroeg vreemdetalenonderwijs.

Nuffic

Immersion (onderdompeling)

1.7.4 Primary CLIL vergeleken met regulier Engels

Tot slot gaan we hier kort nog even in op het verschil en de overeenkomsten tussen Eibo, reguliere lessen op de basisschool, NT2 en primary CLIL. Wanneer het leren van Engels als een geïsoleerd vak plaatsvindt, zoals dat gebeurt bij een start met Eibo in groep 7, krijgen de leerlingen ongeveer een half uur Engels per week. In die korte tijd zijn er niet veel toepassingsmogelijkheden. Dat betekent dat er niet veel tijd is om alle leerlingen op een goed vaardigheidsniveau in het Engels te brengen.

Bij reguliere lessen in de basisschoolvakken in het Nederlands staan naast de vakinhoudelijke doelen (bijvoorbeeld de functie van dijken) ook expliciet taaldoelen centraal (gemaal, dijkverzwaring, bemaling). Een goede leerkracht geeft daarbij taalsteun, geeft veel voorbeelden, visualiseert de nieuwe begrippen, laat de leerlingen nadenken over de stof en laat ze waar mogelijk onderzoeken en experimenteren om de stof toe te passen.

Dat gebeurt in feite ook bij primary CLIL. Een belangrijk verschil met reguliere lessen is dat CLIL altijd in het Engels wordt aangeboden. Dat betekent dat de leerkracht vooral in de beginfase meer voorbereidingstijd nodig heeft en een voor dat doel adequate taalvaardigheid. Omdat het Engels voor alle leerlingen de doeltaal is, vereist het meer aandacht voor het geven van taalsteun. In feite is dat ook wat leerkrachten moeten doen bij anderstalige (NT2-)leerlingen in de reguliere lessen in het Nederlands.

Met primary CLIL zijn de leerlingen in de gewone lestijd in het Engels bezig, als onderdeel van het totale leerproces. Bovendien worden ze door de systematiek van CLIL uitgedaagd om Engels te gebruiken in communicatieve, realistische en betekenisvolle contexten. Het is duidelijk dat ze daarmee een hoger taalniveau bereiken dan met aparte lessen Engels.

1.7.5 Starttijd, aantal lesuren, geschiktheid en invoering

Omdat vvro in feite al de start is van primary CLIL (kleuter-CLIL) is er geen specifieke startleeftijd voor te noemen: het is een doorlopend proces vanaf groep 1 tot en met groep 8. Daarnaast kunnen (extra) lessen Engels het taalverwervingsproces ondersteunen.

Je kunt er echter niet opeens halverwege de basisschool mee beginnen. Als een school vanaf groep 5 Engels aanbiedt, is het lastig om meteen te gaan 'CLIL-len', omdat de leerlingen nog niet eerder dan groep 5 Engels hebben gehad en CLIL een opbouw vanaf een basisniveau vereist.

In het hoofdstuk over primary CLIL gaan we hier dieper op in.

Terug naar de stelling

De stelling aan het begin van dit hoofdstuk luidt: *Engels is een kernvak in het voortgezet onderwijs, maar voor leerlingen in het basisonderwijs is het vak nog niet belangrijk.*

Onderzoek laat zien dat de kwaliteit van het vak Engels op de basisschool zeer matig is en dat in het verleden Engels op de basisschool dan ook niet zo belangrijk is geweest. Daar lijkt nu verandering in te komen: steeds meer scholen bieden een vroege start en dat heeft een positief effect op Engels in de gehele basisschool. Engels is in het voortgezet onderwijs al een van de drie kernvakken.

We hopen dat in dit hoofdstuk duidelijk is geworden dat Engels voor leerlingen in het basisonderwijs wel degelijk een belangrijk vak is. **Dat vinden de meeste leerlingen zelf ook!**